

LLUUC

GENER 1968

*L'origen llegendari
de la nostra senyera*

HISTÒRIA *de* CATALUNYA IL·LUSTRADA

Text de l'eminent historiador Dr. FERRAN SOLDEVILA
45 dibuixos del gran artista JOSEP GRANYER

*L'origen i les vicissituds dels Països de Llengua Catalana
narrats en forma clara i amena i esplèndidament il·lustrats*

UN LLIBRE PER A TOTHOM
UNA OBRA IMPRESCINDIBLE

A totes les llibreries o bé a:

EDICIONS PROA

Apartat 12002

Barcelona

AYMÀ, S.A.E.

punt i seguit

El procés històric de les coses humanes, igual que la vida, té essencialment una mateixa trajectòria: punt de partida, una ampitada cap amunt, coronament del cim i una davallada. La tècnica moderna ens ha ensenyat a expressar esquemàticament la realitat d'aquests cicles amb una gràfica, que es redueix simplement a una línia contínua que puja i baixa entre unes coordenades. La interrupció sobtada de la gràfica indica que ens hem topat amb una obra immadura, que ha avortat per inviable.

Aquesta visió sintètica, a l'hora present i aplicada a les coses nostres, actuals, que es van sent, pot semblar cruel, però és sempre alligoadora i útil. Per una part, pot fer trencar l'alè a qualcú veure's inclòs en una fitxa, com si ja fos un fet històric gairebé acabat, amb un principi llunyà i una fi imprecisa però certa. Per altra part, és bo i profitós pendre el pols a la situació real en què ens movem i adonar-nos si caminam a les fosques o a la babal.lana, tant si el moment és d'eufòria com de pessimisme, d'embranchida o de decadència. El coneixement de la temperatura que acusen els organismes, i també les empreses en marxa, determinen reaccions diverses, faciliten el diagnòstic i ens dicten els remeis aplicables. Potser que aquests remeis no siguin sempre els més escaients ni ens portin tampoc a la salvació, però almenys tenen la virtut de brindar-nos una dosi d'esperança.

En fer-nos novament responsables de la revista «LLUC», hem volgut aplicar la tècnica de la gràfica i li hem pres el pols. Hem pogut constatar una forta abundància de reserves mig ofegades per un raquitisme crònic, que venia determinat per un relam copiós, cohibit dins un test massa petit. Ens ha semblat que el remei era fàcil: trencar el caduf i cavar-li un clot dins un sementer més ample, llecorat, ple de sol i folgat d'oratge.

I vet aquí la revista «LLUC», renovellada un cop més, fresca de fulles, aixecant la testa i oferint les branques a tots els ocells. Plantada al bell centre de les Illes.

Serà una revista religiosa tallada segons el patró del Concili, immersa en el món per a esser llum i sal del món. Per això no renuncia a cap dels propòsits passats.

Volem fer una publicació modèlica, que sigui exponent de la vida de la Mallorca autèntica, amb tot el bo i millor del nostre tarannà religiós i cultural; que sigui projecció del nostre dinamisme progressiu dins els sementers del Catolicisme, de les lletres, de l'art i de la tècnica, i, al mateix temps, receptacle de llavors i d'influències ben assemblades.

Aspiram, encara, que les seves pàgines es converteixin en fogar íntim i amable, on les tradicions paternes se sentin agombolades per un culte filial de devoció i respecte, però sense excloure que, devora elles, trobin els joves —principalment les fornades del nou Estudi General Lul.lià i de la Universitat— la llarga abraçada d'un «gymnasium» seriós i constructiu, adequat al nervi tibant de les seves idees creadores i d'avantguarda.

Fer pàtria, en el millor sentit de la paraula i l'estil d'avui, sense romanticismes ni buidors, amb el cor obert de pinta en ample, és la carta d'invitació que dirigim a tots aquells que saben i poden fer alguna cosa: solcar profund, avançar ferm i arribar enfora, de cara al passat i vers el futur, de teules en amunt i de teules en avall...

Sortosos serem si la revista «LLUC» esdevé el termòmetre fidel del nostre pols temperamental, de cara endins i de cara a fora, i es converteix en goig i orgull de tots els fills d'aquestes Illes.

Cristòfor VENY, M. SS. CC.

Sumari

Punt i seguit, per Cristòfor Veny, M. SS. CC.	1
Poder i crítica, per F. de B. Moll i Marquès	3
La nostra llengua vernacle a la litúrgia, per Pere Llabrés, Pvre.	4
Un glosat sobre la febre d'or a Mallorca, per B. Vidal i Tomàs	8
Lawrence Ferlinghetti, per J. Vidal Alcover	11
Conversa amb Miquel Forteza, per F. de P. Barceló i Fortuny	13
Serra mamerra, per Antònia Vicens	16
Perfil de Marian Aguiló, per Josep M. Llopart	19
A la ciutat dels llibres	21
Acampada, per Josep M. Magrinyà	23
Rosa dels vents	25
Secció Popular	31

PORTADA:

Quatre escriptors mallorquins
- Antònia Vicens, Jaume Vidal Alcover,
Alexandre Ballester i Guillem d'Efak -
han triomfat a Barcelona,
la nit dels Premis de Santa Llúcia.
D'ells, en parlarem en el vinent número.
Il·lustram, avui, la nostra portada
amb el retrat d'Antònia Vicens,
guanyadora del Premi «Sant Jordi» de Novel·la.

Foto: Antoni Catany

LLUC

Revista mensual

Any XLVIII - Núm. 562 - Gener 1968

Direcció i administració: Pau, 3 - Palma de Mallorca

Telèf. 21 23 56

Director: CRISTÒFOR VENY, M. SS. CC.

Subdirector: GUILLERM CEBIÀ, M. SS. CC.

Cap de redacció: JOSEP MARIA LLOMPART

Secretari: MIQUEL GAYÀ

Consell de redacció: RAMON ANDREU, FRANCESC BARCELÓ, JOAN

MANRESA, GREGORI MIR, FRANCESC DE B. MOLL

Administració: JACINT RODRÍGUEZ

SUBSCRIPCIONS: Ordinària: 150 ptes. anuals

De protector: 200 ptes. anuals

Estranger: Ordinària: 200 ptes. anuals

De protector: 250 ptes. anuals

Preu de l'exemplar fora de subscripció: 20 ptes.

*Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament
l'opinió dels seus autors.*

Imp. SS. Cors - Balmes, 89 Depòsit legal: P. M. 276-1958

CAP ALS 3.000 SUBSCRIPTORS!

que permetran disposar d'una

COL·LECCIÓ DE LLIBRES CATALANS

- dels temes més actuals
- dels autors més prestigiosos
- de presentació més acurada
- de preu més reduït

BIBLIOTECA RAIXA

Sis volums anuals d'unes 200 pàgines.

Preu de subscripció: 50 ptes. el volum.

Fora de subscripció: 65 pessetes.

SUBSCRIVIU-VOS-HI AVUI MATEIX

dirigint-vos a l'EDITORIAL MOLL:

Torre de l'Amor, 6. Palma de Mallorca.

BUTLLETÍ DE SUBSCRIPCIÓ

Sr.

Domicili

.....n.º

Localitat

desitja subscriure's a la BIBLIOTECA RAIXA, i
pagarà els volums en rebre'ls:

A través del compte corrent al Banc.....

Per lletra a vuit dies vista ⁽¹⁾

Contra reembossament ⁽¹⁾

..... de de 19

Firma,

⁽¹⁾ Domicili de pagament

(si no coincideix amb l'anterior)

Localitat

PODER I CRITI- CA

Fa molt poc temps, la premsa va donar compte d'un fet realment insòlit: un pastor protestant, aprofitant la presència del President Johnson a una cerimònia religiosa, va fer un sermó criticant obertament la política americana al Vietnam. Segons el cronista, les paraules més rellevants del sermó foren aquestes:

...«Sabem la necessitat de sostenir lleialment els nostres dirigents... però no podem cloure les nostres consciències cristianes a la consideració de les raons dels actes dels quals rebem informació. Ja que existeix un acord més aviat general, que el que estam fent al Vietnam és equivocat, i aquesta convicció és expressada per nacions tradicionalment amigues, per destacats experts militars i per la massa de la ciutadania nordamericana, pens si no se'ns podria donar una explicació lògica i directa, sense posar en perill qualssevol avantatges militars o polítics de què disposem allà.»

El cronista, després de subratllar l'extraordinària ressonància d'aquest sermó, afegeix aquestes opinions: «En línies generals, es pot dir que la immensa majoria troba justs els retrets d'aquest pastor, però quasi ningú no defensa ja la forma del seu atac, que va contra la més elemental cortesia i sobretot contra el respecte degut a les qüestions religioses».

No cal dir que nosaltres també estam d'acord amb la immensa majoria: les paraules del pastor protestant —què subscriuriem moltíssims de sacerdots catòlics— les trobam totalment encertades. Encara més: les trobam plenes de respecte, i d'una moderació —quasi diríem tímidesa— que les hauria fet passar sense pena ni glòria entre el mare-magnum de protestes i d'escrits raonats que ha aixecat l'actuació nordamericana al Vietnam.

Per això, el seu valor prové exclusivament de les circumstàncies en què foren pronunciades: unes circumstàncies que a molts d'altres països haurien significat l'empresonament immediat de l'autor del sermó, i que a Nordamèrica han donat lloc a un cúmul d'opinions contradictòries.

I no obstant, creiem que el cronista s'equivoca quan opina que el pastor va anar contra la més elemental cortesia. Al cap i a la fi, no es va ficar en la vida privada del President, sinó en uns fets dels quals és responsable i que afecten la conducta i fins i tot a la vida de molts de milions de persones: pràcticament tota la humanitat està afectada més o menys directament, en la carn o en l'esperit, per unes actuacions que les persones interessades voldrien situar fora de tota crítica, encara que sigui respectuosa, moderada, gairebé tímida.

Perquè, això sí: el sermó del pastor va anar contra la més elemental hipocresia: l'adulació sistemàtica —o almenys la complicitat del silenci— cap al qui detenta el poder. És molt trist que qual-sevol jerarquia prengui la crítica dels seus actes públics com una ofensa personal, però encara ho és més que per al conformisme de molts dels administrats sigui pedra d'escàndol que un pastor, en ús legítim del seu ministeri, plantegi públicament i en presència de la persona interessada, els problemes morals, i per tant religiosos, que puguin ésser conseqüència de la seva gestió pública.

En una època com la nostra, en què es produeix un augment paorós del poder humà i la seva concentració en un nombre de persones molt reduït, es fa cada vegada més urgent la desmitificació dels poderosos, a fi de sotmetre'ls al control estricte de l'opinió pública. Per això mereixen l'agraïment de tothom les paraules aparentment irresponsables d'un anònim pastor protestant.

Francesc de B. MOLL i MARQUES

la nostra llengua vernaclea

ELS ESDEVENIMENTS

Encara no fa tres anys que l'aplicació de la Constitució conciliar de Sagrada Litúrgia obrí, a la majoria de nacions europees, les portes de la celebració de la Missa i dels sacraments a les llengües vernacles. Era dia 7 de març de 1965. Però d'aquest fet i de la seva evolució i conseqüències en molts d'aspectes de la vida d'Església ja en podem escriure història, breu, si va a dir ver, però ben interessant i allçonadora. (1)

Mai les primeres passes no són bones de fer. A Mallorca no ha estat gens fàcil, ni lliure d'entrebancs ni travelades, el primer caminar de la nostra llengua dins el recinte de les esglésies.

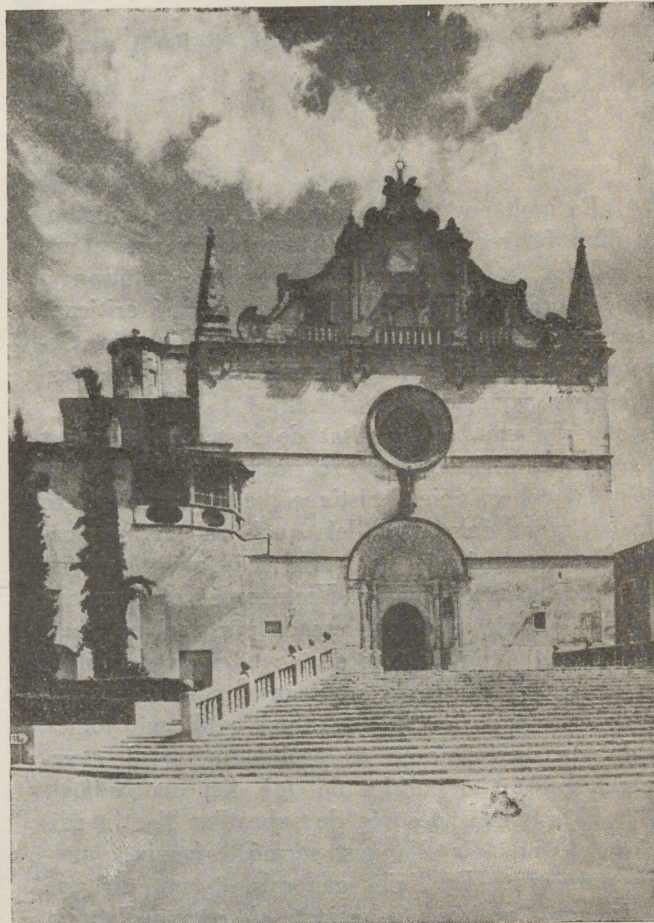
Aquell primer diumenge de Quaresma

El Concili només parla de llengua llatina i llengua vernaclea en la Litúrgia (*Cfr. Const. «Sacrosanctum Concilium», 36, 54, 63, 78 i 101.*) Ara bé, abans d'aquesta legislació conciliar tothom estava d'acord a Mallorca sobre quina era la llengua vernaclea; però arribà dia 7 de març del 65 i la Missa i alguns sacraments, pertot arreu, tret d'honorables excepcions, es començaren a celebrar en castellà. Es més, qualcú afirmava que no es podia usar el mallorquí a la Litúrgia. ¿Què havia passat?

La Seu de Mallorca estava aleshores vacant. El Bisbe Dr. Enciso († 21-9-1964) s'havia preocupat d'aquest problema, però el seu interès no trobà acolliment després de la seva mort. Els bisbes espanyols donaren una llista de Missals que de moment es podien utilitzar a la celebració eucarística. N'hi havia dos en català: el del «Foment de Pietat» i el de Montserrat. També es va publicar la versió de l'Ordinari de la Missa i dels sacraments del Baptisme i de la Unció en llengua catalana. Cap disposició oficial de la nostra Diòcesi no admeté o refuà l'ús dels textos catalans a Mallorca. Però, de fet, s'aconsellà oficiosament que tot es fés en castellà.

L'acord unànim sobre quin era el vernacle a Mallorca quedà romput. D'una part, damunt les trones s'anuncià: «Es primer diumenge de Corema ja direm sa Missa en vernacle, això és, en castellà». Així a la majoria de les nostres esglésies, tant de Ciutat com dels pobles. Per altra banda, alguns sabien encara que el vernacle era el mallorquí, i tingueren la cultura lingüística suficient per a saber que el català del Principat i la llengua que parlam a Mallorca és la mateixa, i usaren els textos catalans, perquè coneixien prou la seva llengua per a llegir «estim» on el text deia «estimo», i «cantam» on els catalans pronuncien «cantem». Aquests rectors i capellans no tingueren els escrúpols jurídicistes que aquí escampa-

ven alguns «observants», com tampoc no els tenen els capellans andalusos que usen els textos litúrgics publicats a Castella, que, tranquil·lament i amb molta gràcia, llegeixen segons la seva pronunciació dialectal. Aquests amadors del dret no trobaven, però, cap irregularitat jurídica en aquest fet: que aquí, al marge i en contra de tota prescripció conciliar, se celebràs la Litúrgia, pertot arreu, en una llengua que no era la vernaclea. Es curiós.

Una església mallorquina: l'arxiprestal de Felanitx

Les adaptacions dels textos litúrgics catalans

Però hem de reconèixer, i jo som el primer a fer-ho, almenys per la pràctica del moment present, que cal una adaptació dels textos catalans al nostre llenguatge parlat. Aquests, preparats en el Principat, han de comptar sempre amb l'assessorament de tots els països de l'àrea lingüística catalana. A posta han vingut les edicions adaptades. El II Congrés litúrgic de Montserrat vegé amb molt bons ulls les adaptacions dels textos catalans a les Illes i al País Valencià, se-

a la litúrgia.

gons les proposicions de F. de B. Moll i de M. Sanchis Guarner. També es va rebre del «Consilium ad exsequendam Constitutionem de S. Liturgia», a través de Mons. Jubany, bisbe de Girona, la notícia oficiosa del permís d'adaptar els textos litúrgics catalans, amb l'aprovació dels nostres bisbes. La Comissió diocesana de Litúrgia —renovada per l'agost de 1966— s'imposà com una de les primeres tasques aquesta adaptació dels textos litúrgics, demanant l'assessorament de les diòcesis de Menorca i Eivissa. Quedà també establerta la col·laboració de les Illes amb la Comissió interdiocesana per a la versió dels textos litúrgics en llengua catalana. Així han aparegut ja el Missal —adaptat del Missal de Montserrat—, el Ritual dels sacraments i el Cànon. Enguany es publicarà el Salteri.

Les normes del Presbiteri

El Butlletí oficial del Bisbat de Mallorca publicà, el passat mes de juliol, les normes per a l'ús de la llengua vernacla a la Litúrgia.

Aquí comença un altre capítol d'aquesta breu història. ¿Com s'han complit aquestes normes? Basta llegir l'horari de Misses dominicals a Palma que el mateix B. O. del Bisbat va publicar, el passat mes d'octubre. Els diumenges a Palma hi ha aproximadament un 13% de Misses en mallorquí, quasi totes abans de les 10 del matí. I encara, algunes de les que foren anunciades en mallorquí, es diuen en castellà. Dia 8 de novembre, «Diario de Mallorca» publicà una carta al director, firmada per una trentena de persones, protestant contra aquest incompliment de les normes del Consell presbiteral. La direcció d'aquest diari en va rebre moltes més en aquest sentit, però cap altra assolí l'honor de les lletres de motlo. ¿Per què?

Dels pobles no s'ha publicat cap horari oficial. Bastants de rectors han entès les normes i han obrat en conseqüència. Però n'hi ha que encara ignoren l'esperit i la lletra del Concili, concretat aquí per les normes esmentades. I ho fan ben impunement, per cert.

Fins aquí els esdeveniments des de dia 7 de març del 1965 fins avui. Tractem ara de copsar-ne les motivacions.

REFLEXIÓ PASTORAL

Les llengües a l'Església

Abans de tot, crec que a Mallorca no ens hem donat de la dimensió més profunda de la legislació conciliar sobre llengua vernacla. De bon començament vull fer notar que el Concili, en tractar de Litúrgia, no parla ni de llengua oficial de la nació, ni tan sols simplement de llengua en-

tesa per tothom, o per una gran majoria del poble, sinó de la llengua vernacla.

Aquesta és la llengua pròpia del país, la llengua materna, la llengua entranyable de la gent que viu la història en un indret determinat de geografia física i humana.

En el nostre cas, aquest poble ha rebut i acceptat la fe d'un Déu que s'encarnà, fent-se home jueu, que parlava el dialecte del poble, l'arameu. Ell va enviar el seu Esperit el dia de Pentecostés perquè, des de llavors, tots els pobles entenguessin en la llengua nadiua les meravelles de Déu (Act 2, 6, 8, 11) i tota llengua proclamàs que Jesucrist és el Senyor (Fil 2, 11). L'Apòstol Pau predicà que en Crist ja no hi ha jueu ni grec, esclau o lliure, bàrbar o escita (Ga 3, 28; Col 3, 11).

L'Església parlà sempre la llengua dels pobles on s'encarnava, seguint l'economia redemptora del Fill de Déu. A posta és universal, vertaderament catòlica, perquè no està lligada a cap cultura, a cap llengua, a cap poble determinat. Prenint com a seva l'expressió de totes i cada una de les gents, fa que els creients manifestin l'única fe en el llenguatge en què pensen i viuen, no en una llengua manllevada. Recordem aquí unes paraules de Sant Agustí en els Sermons 270, 276 i 268, sobre el fet de Cinquagesma. Citem només aquesta frase: «Aquesta Església, ara gran de Llevant fins a Ponent, parla ja les llengües de tots els pobles. Ara s'acompleix allò que aleshores es prometia. Puix la presència permanent de l'Esperit Sant en l'Església es manifesta en el fet que aquesta parla en totes les llengües i s'adapta a totes les cultures.» (*Sermó, 276, 3*).

Humanisme i llengua

Aquesta pràctica de l'Església —també a les celebracions litúrgiques, tret del parèntesi a Occident que va des del principi de l'Edat Mitjana al Vaticà II— té les seves arrels més profundes en la psicologia de l'home de tots els indrets i de totes les èpoques. Pensam i vivim en la llengua que parlam. No serveix la llengua solament, com molts creuen, per expressar coses, sinó per expressar-se tot l'home interior. La llengua natural és l'aire de l'esperit humà. A posta la fe, que neix de tota la riquesa de l'esperit de l'home i ha d'estar encarnada dins la vida perquè fruiti com cal, ha de ser expressada en la llengua pròpia, que és vehicle normal dels sentiments i del pensament, si no volem introduir una dissociació entre fe i vida, conscient o inconscient.

Vernaculització de la Litúrgia

Ara l'Església del Vaticà II, il·luminada pel foc de Pentecostés, vol que els sacraments su-

la nostra llengua vernaclea...

posin, alimentin, reforcin i manifestin amb paraules i coses la fe; que els feels entenguin fàcilment els signes sagrats (*Const. de Lit. 59*); i a posta, entre altres mitjans, tria el de la llengua vernaclea. Però aquesta permissió —que en el moment present diria que ja és voluntat ben clara— s'ha d'entendre dins l'ambient d'una profunda i radical vernaculització de la Litúrgia. El tema ens portaria molt lluny. Només puc ara insinuar-ne les línies essencials.

Es Litúrgia vernaclea aquella que el poble sent, que celebra ben activament com a acció pròpia, en què proclama una fe viscuda. Es la Litúrgia vernaclea el cim d'una evolució cristiana, iniciada en la fe, i la conversió com a canvi integral de la persona que viu formant part d'un poble, que té consciència de tal. Litúrgia vernaclea és la font d'un compromís missioner enfront dels germans allunyats, ara i aquí, donat per un testimoni cristià proclamat i sofert enmig d'un poble estimat, del qual mai del món no es renegaria per res.

Hem de confessar que a Mallorca no hem arribat a aquestes celebracions. A posta el vernacle, el trobam de més. Només cercam la llengua «que tothom entén» (?), que és més «guapa», «oficial», per a les nostres reunions litúrgiques. I és que encara ens inclinam per una Litúrgia pomposa, tranquilitzadora, «guapa», oficial, que no diu res. D'una Litúrgia oficial, en llengua oficial no entesa, hem passat a una Litúrgia oficial en llengua oficial entesa. Aiximateix ens hem quedat a la mitat de camí! Tenim, per tant, una Litúrgia molt oficial, impersonal, d'hermosa façana, però no d'aquí, nostra, mallorquina. Fins i tot, per una sèrie de sofismes, derivats de la mentalitat exposada, s'ha arribat a excloure el mallorquí de la Litúrgia per raons de Pastoral. (!)

Un cas concret, repetit a desdir, a la nostra pagesia, reflexa aquest problema. La Missa es diu en castellà, sens dubte. Però el sermó —on es poden anunciar els preus del mercat (¿voleu res més vernacle?)— ha de ser forçosament en mallorquí. El Rector estaria empegueït de predicar en castellà! Una altra anècdota reveladora: un superior religiós afirma: «Ja està bé predicar, confessar, resar el rosari en mallorquí, però sa Missa! sa Missa!...».

La nostra consciència de poble

Però aquí encara hi ha un problema humà, previ a la Litúrgia en vernacle. Es que els mallorquins actualment no tenim consciència de poble, de la nostra història, del nostre propi ser natural, que ens configura davant els altres pobles. Això es manifesta, entre altres coses però molt especialment, en el desconeixement i poca estima-ció —en alguns casos serà renegament— de la

nostra llengua, i, en conseqüència, de la nostra cultura. Com ja hem assenyalat, la nostra gent —la immensa majoria— desconeix els nostres vincles històrics, lingüístics, amb Catalunya. (Es d'allò més curiós i ridícul l'anticatalanisme dels mallorquins). A posta, quan senten, o llegeixen —si en saben— la nostra llengua literària, s'exclamen: Això no és mallorquí, això és català! I el rebutgen, pitjor que si fos rus!

Una cerimònia peculiar de les esglésies mallorquines: el cant de la Sibil·la la Nit de Nadal

Litúrgia i promoció lingüística

No podem aquí comentar, per falta d'espai, els motius socials, culturals, històrics, polítics d'aquesta actitud que fa pena. En concret, ens falten escoles, premsa, ràdio, televisió, en la nostra llengua. Aquests instruments de comunicació social aglutinen les llengües, impeding llur dispersió dialectal. No els tenim ara, per desgràcia nostra, però sembla que podem confiar en un futur millor per a la nostra cultura. Mentrestant, ¿què ha de fer l'Església ara? ¿Podem utilitzar la Li-

túrgia per promoure dins el nostre poble el co-neixement i l'estimació de la pròpia llengua?

Arribats en aquest punt, creixen les resistències i fins i tot s'acumulen les acusacions contra els qui responen. Creim que la nostra Església hauria de tenir, si més no, una consciència de subsidiarietat en aquest camp, quan entra en joc un dret natural del poble. L'Església de la «*Pacem in terris*» i de la Constitució Conciliar *Gaudium et spes* defensa aquest dret dels mallorquins. ¿Per què, si més no, en la Litúrgia, la nostra estimada Església no ha d'acollir la paraula de Joan XXIII i del Concili?

Deixem de banda, per no perdre la serenitat, les acusacions de politiquerries, poc universalisme, fanatisme, que ja sabem prou com són de particulars.

¿I els no mallorquins?

Segons les reflexions anteriors, a Mallorca la llengua pròpia de la «nostra» Litúrgia —juntament amb el llatí, pels casos prescrits— ha de ser la nostra llengua vernacla, que correntment anomenam «mallorquí». ¿S'han d'excloure altres llengües vives?

El cas dels turistes és de més fàcil solució.

Però a Mallorca hi viuen actualment molts d'homes d'altres regions espanyoles, la llengua vernacla dels quals és el castellà. La majoria són immigrants, que volen fixar la seva residència aquí. Altres han vingut per càrrecs oficials. Es de tota justícia que se'ls atengui degudament i completament en la seva vida religiosa.

Hi ha d'haver Misses en castellà «atenent la realitat sociològica de la població» (*Normes diocesanes*). A Ciutat, per la seva singular composició, «a cada sector i a totes hores hi haurà misses en mallorquí i castellà» (*Ibid.*). Això suposaria mitat i mitat de misses en ambdues llengües. I ningú no podrà demostrar que a les parròquies del centre de Ciutat assistesqui a Missa ni un 25% de gent de parla castellana. Es veu aquí la benivolència —que alguns podrien impugnar fins i tot— de les normes oficials, no complides tanmateix.

Lo que mai no es podrà tolerar és que per comptes d'uns «possibles» assistents forasters es digui la Missa en castellà, trepitjant el dret dels mallorquins. I en bona pastoral, als immigrants que no van a Missa se'ls ha de donar evangelització, no Litúrgia, en castellà.

La integració

La tasca urgent, amb la qual, en aquest moment històric, s'ha de responsabilitzar tot el nostre poble, és la integració dels immigrants. No pot durar massa el parel·lelisme —i a voltes la

separació— en la vida mallorquina de dos pobles: els mallorquins i els forasters. De la germanor en un comú ideal constructiu, esperançador, ha de sorgir un únic poble mallorquí, dels qui duen llinatges d'origen català i dels que no men «Martínez» i «Moreno», etc.

Esperam!

Acabem amb un crit d'esperança. Aquesta història recent tal volta té molts de tons de tristesa. Però confiam. Confiam en el ressorgiment del nostre poble. «Poble que sa llengua cobra, se recobra a si mateix» (M. Aguiló). Confiam en la joventut que estudia mallorquí i que aplaudeix Raimon en el Born, en els «boys scouts» que canten i celebren l'Eucaristia sempre en la nostra llengua, allunyats els prejudicis d'una burgesia, plena d'incultura, que destrossa, quan parla, la bella llengua de Cervantes. Confiam en el nostre poble, que encara inconscientment té voluntat de seguir essent mallorquí (sense —ismes que no interessen), sabent que això, com totes les coses grans, és més difícil d'aconseguir a la nostra Illa, i que cal unir totes les forces. Confiam en la nostra Església —sempre estimada, per tant en ella dialogam— que, superades totes les tensions i pressions extraeclesiàstiques, sabrà encendre un nou Pentecostés «proclamant en la nostra llengua les grandeses de Déu».

Pere LLABRÉS MARTORELL, pvre.

(1) BIBLIOGRAFIA. Del II Congrés Litúrgic de Montserrat (juliol 1965): J. M. BARDES, *Els problemes que Catalunya ofereix a la pastoral litúrgica*, vol. I, p. 85 (Montserrat, 1966); M. PRATS, *Problemes pastorals de l'ús de les llengües vives en la litúrgia* (*ibid.* p. 389); X. POLO I J. CARRERAS, *Resultats d'una enquesta sobre l'ús del català i del castellà com a llengües litúrgiques a les terres catalanes. Interpretació de les dades obtingudes. Principis de solució* (*Ibid.* p. 465); V. MIQUEL DIEGO, *La introducció de la llengua catalana en la litúrgia a les diòcesis del país valencià* (*Ibid.* p. 479); J. BRUGUERA, *Principis generals: el to de la llengua litúrgica*, vol. II, p. 181 (Montserrat, 1967); F. DE B. MOLL, *L'ús del vernacle en la litúrgia de les illes Balears* (*Ibid.* p. 193); M. SANCHIS, *Problemes de l'ús del vernacle a València* (*Ibid.* p. 207); A. M. BADIA, *La litúrgia en llengua popular a Catalunya*, (*Ibid.* p. 211); J. PLANAS, *Un problema previ a la base de tota traducció litúrgica* (*Ibid.* p. 227); J. CAMPS, *Sobre el català litúrgic* (*Ibid.* p. 231).

V. MIQUEL I DIEGO, *L'Església valentina i l'ús de la llengua vernacla* (València, 1965). F. DE B. MOLL, *El vernáculo de las Baleares*, article publicat en «El Correo Catalán», dia 23 de març de 1965; M. JULIA, *¿El Concilio, tema de discusión?*, art. a «Sóller», dia 13 març 1965; F. DE B. MOLL, *¿Qué se entiende por vernáculo?*, *Ibid.*; M. GAYA, *El Concilio i la llengua litúrgica*, «Ponent», 35-36, 1965; J. MASSOT, *Llibres mallorquins*, «Qüestions de vida cristiana», 38, 1967; G. REBASSA, *La llengua litúrgica a Mallorca*, (Ponència sobre l'ús de la llengua vernacla a les celebracions litúrgiques, presentada al Consell presbiteral de la diòcesi de Mallorca, «Documents d'Església», 28, 1967.

Un glosat sobre la febre d'or a Mallorca

Després de la Restauració alfonsina, a Mallorca, com a altres llocs, es desplegaren un conjunt d'activitats econòmiques que determinaren una eufòria singular: creació de societats de crèdit, industrials, de navegació, comercials... a l'entorn de les quals es bellugaven els corredors, comissionistes, especuladors, etc. Per dir-ho amb el títol de la novel·la de Narcís Oller: una petita «febre d'or» a la nostra Illa.

Sovint dos mots d'un testimoni resumeixen planes d'escriptura. Li preguntava, aquest estiu passat, al Dr. Fèlix Escales, quasi nonagenari, supervivent dels salonets de Ca n'Alcover i del «Beethoven», economista encara en exercici, després d'haver ocupat llocs importantíssims en l'economia i la política del nostre país:

—¿Realment va existir la febre d'or a Mallorca?

—Una febre molt alta, no; però una febreta que posà la gent nerviosa, sí, i que produí algunes víctimes.

—¿I com s'expliquen tantes indústries i negocis amb tan pocs diners com hi havia a Mallorca?

—A Mallorca sempre hi ha hagut diners, el que passa és que estan amagats.

Aleshores, sembla, que els que més en tenien eren naviliers i alguns «indianos» ben representats a les noves societats de crèdit.

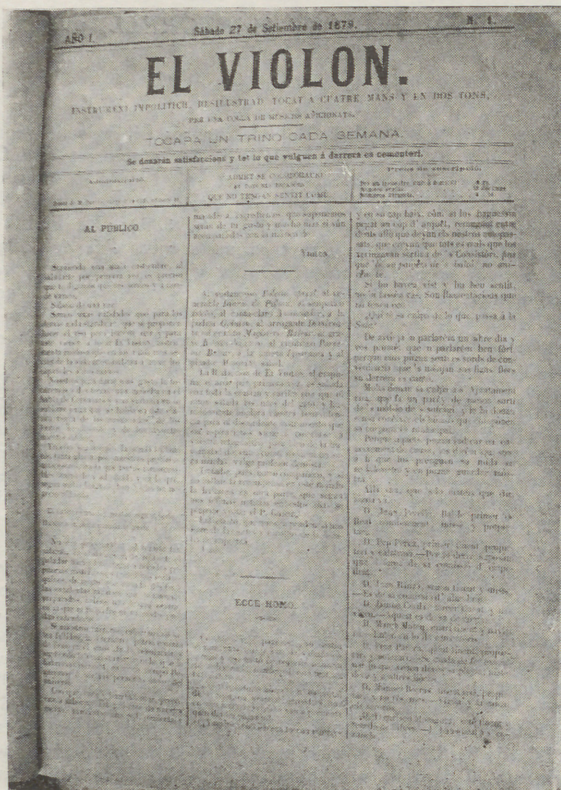
No vull citar la vintena llarga de societats anònimes que es duïen creades quan acabava l'any 1879, perquè compareixen «nominatim» a la glosada que a continuació transcriuré, publicada damunt «El Violón», setmanari satíric bilingüe que sortí a rotlo per primera vegada dia 27 de setembre de 1879 i se'n publicaren 25 números, l'últim el dia 13 de març de l'any següent (1). Encara que la capçalera de «El Violón» el definís com «instrument impolític... tocat per una colla de músics aficionats», de fet es convertí en periòdic d'una tendència ben marcada: combatre les societats anònimes, que proliferaren després de la Revolució de setembre, darrera de les quals hi havia bastants de polítics d'aquella situació; i la redacció, probablement unipersonal, era de l'ardit pamfletari Miquel Bibiloní i Corró.

«El Violón» insistí, un número darrera l'altre, contra les societats anònimes, els corredors i les emissions de «paper» que feien moltes societats. «Sépanlo todos. Esos papeles de sociedades anónimas que hoy circulan no son o no deben ser pagaderos al portador, ni tampoco son de circulación forzosa. Nadie está obligado a tomarlos, a no ser que voluntariamente se fie del crédito de la sociedad que los garantiza, como en la villa y corte de las Españas, hubo incautos que fiaron de una D.ª Baldomera »(2). El «Cambio Mallorquín» arribà a fer emissions de bitllets de cinc pessetes.

Transcrivim íntegrament el ja alludit glosat pel seu extraordinari interès documental, respectant l'ortografia, a la descosida, del seu autor.

¡ALA QUI'N VOL! (3)

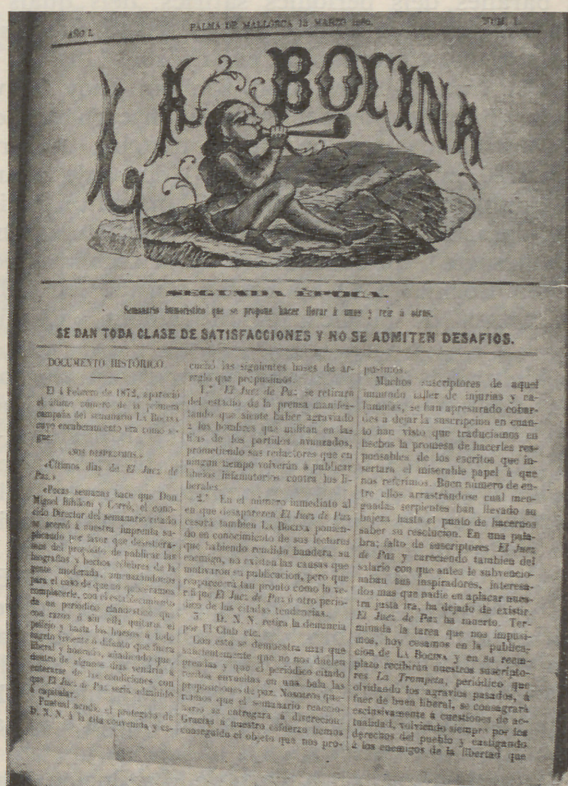
Phloxera de sas viñas
y d'ellas s'animaló,
tenui ab un corredor
de sa plassa de Copiñas. (4)
Miraulo: tot aixarit
xèrra y á tothòm s'arrima,
sempre somiant en sa prima,
tant de dia, còm de nit.
No té ni sòn ni pareja
y manetja molt bé es ganxo;
si li cau un Xanxo Panxo
no li falta una sorpresa.
Si sou de's que tenui òcis
y no vos ve de mitja hòra,
anauli un rato á la vòra
y entendreu els séus negocis.
Feisli cara de doblés
en que no tengueu tresèta,
y ell vos donará la nèta
de còm corren els papers.
Trabaya d'un mòdo fi
y ho dona còm brou de vaumas:

—*Vinícolas, vapors Jaumes, Crèdits, Canvi mallorquí.*
 Si veu que no li feis cas, seguirá anantvos derrerera continuant: —*Sa Cordelera, Seguros marítims. Gas.*
 Y si no preniu tals bròus dirá: —*Salinas d'Ervissa Fèrros-carrils veys y nous. Contra Incèndis sensa espina junt en sas duas Vidrieras y llevò, sas Farineras Balear y Mallorquina.*—
 Seguint fent de terapèutich pregonará ab mal humor: —*Marítimas á vapor,* en so *Centro farmacèutich. Cotonerass...* tot això está ab alsa y pren es vòl; ja no'n queda per qui'n vòl perque tot es un riu d'òr.
 Es género mallorquí que no té gens de migraña y també tench *Banchs d'España* que no en corren per aquí.—
 Y si de cantet no muda parlauli de tres per cent y vos dirá s'innocent que va de ròta batuda.
 Supòs no vos farà efecte tant d'ensiam... de lletuga; però escolau, que remugas que quedan en projecte.
 —Ho vol nou? Tenim es *doks, Es Yute, Sa Cortecera* ab escòrxa de primera, *Vapor* per Llima... y *Centfòchs.*
 Si no heu cohida sa vasa seguirá sas oracions, y vos treurá mes accions que dellons no fa un ase.
 Que aquest dels papers... remuys que ajuda en es contrabando ja s'ha tornat un marxando còm en Tomás dels embuys.
 De quebras no's posa dòl ni tampòch d'un mal viatje, lo que impòrta es correatje y ala, señores, qui'n vol?
 Sa prima, sa comissió avuy ja tot ho infèsta...
 ¡Déu mos lliber de sa pèsta!
 ¡Déu mos quart d'un corredor!

anys— és la d'un bohemí com no se'n veuen massa a la nostra terra: caixista d'impremta, editor de «La campanilla», que es publicava l'any 54, autor de comèdies i sarsueles, tals com *Una corda d'un cordó* — *paròdia d'una paròdia*, naturalment de *El cordó de la vila* de P. d'A. Penya— i *Aferra qui pot o el batle dels tres caramulls...*; després d'un dels «pronunciamientos» d'En Prim va estar tancat a Bellver on va escriure la *Reseña histórico-descriptiva del castillo de Bellver* i en la dedicatòria que endreçà a Salvador Maria de Ory, diputat més o manco «unionista» per Mallorca i casat amb una senyora rica de Manacor, el presoner del castell va estampar aquestes frases ben expressives: «Llegados los momentos de prueba me he visto abandonado y vendido por todos los que un día se llamaron mis amigos...» (5). Estant allà també escrigué la sarsuela *El castillo de Bellver o la Corte de D. Jaime II de Mallorca* a la qual posà música F. Gioffredi, també amb una dedicatòria que, entre altres coses, diu:

«Adiós, amigos que un día me visteis tierno correr; yo he perdido mi alegría en las torres de Bellver» (6)

—Malgrat que aquestes «gloses» vagin signades per «Un aturat» —no solament els periòdics satírics d'aquella època, sinó els polítics i d'informació publicaven la major part de col·laboracions firmades amb pseudònim—, amb tota seguretat el seu autor era el mateix Bibiloni i Corró, hàbil versificador, i el «tot» de «El Violón». La vida de Miquel Bibiloni —mort l'any 1891 al 53

La publicació que donà més popularitat a Bibiloni va esser el setmanari «El Juez de Paz» (7) que sortí poc després de la Revolució de setembre de 1868, a la qual donà molta batalla sobretot als homes que l'encarnaven. Es ben estrany que havent estat amic de Roque Barcia, per Madrid, i empresonat en temps de Narváez, ha-

gués de passar a l'oposició tot just va triomfar la Gloriosa. Ben aviat fou destituït d'oficinista d'Hisenda i donà molta guerra a Laureano Figueroa, el ministre que firmà la destitució.

Els millors amics i col·laboradors d'En Bibiloni a «El Juez de Paz» foren l'escriptor aragonès P. Marquina, autor de *El arcediano de San Gil*, que no sabem què feia per Mallorca, i Dionisio Arias Fernández, funcionari de l'Arxiu Històric de Mallorca, bon jugador d'escacs, que es féu famós per l'article *Los hombres funestos* publicat dalt del «Diario de Palma» i per l'opuscle *La clave del pronunciamiento de la ciudad de Palma*, fortes envestides contra els elets de la Revolució de setembre, que motivaren fos traslladat, el Sr. Arias, a l'Arxiu de Simancas, si bé morí, poc després, a Ciutat, durant la Primera República. (8)

Les campanyes de «El Juez de Paz» acabaren en sortir un altre setmanari, tan virulent o més: «La Bocina» (9) publicat pels federals ortodoxos, i dic ortodoxos perquè a la seva esquerra encara hi havia els federals intransigents que publicaren «El cantón balear» i els internacionalistes d'En F. Tomàs. A un treball memorable d'Antonio Machado, *Gentes de mi tierra*, amb poc paper i molta gràcia, s'expliquen les peripècies de les baralles dels periòdics satírics, dels quals a Mallorca en tenim una bona col·lecció, molt sovint més mortificants que enginyosos. (10)

«El Juez de Paz» d'En Bibiloni l'any 72 va quedar fora de combat amb les fiscornades de «La Bocina»; doncs bé, de la mateixa manera, l'any 1880, en plena «febre d'or» (dos anys abans del trampoieig bursístic de 1882, prematur indicati dels desastres econòmics que vindrien quatre anys després), un sol número de la segona època de «La Bocina» (11) va bastar perquè En Bibiloni deixàs de publicar definitivament «El Violón».

Molts dels senyors que figuraven en els consells d'administració de les societats anònimes eren companys d'aquells «hombres funestos» — com els qualificà l'arxiver Arias —, burgesos i petits industrials, que havien reprès el seu treball i els seus negocis just començada la Restauració. I és curiós que una bona part d'ells — J. Fiol, E. Pascual, G. Maura, P. Ribot, G. Alzamora, J. Feliu, A. Buades, J. Obrador, etc. — es reagrupaven políticament a l'ombra del possibilisme de Castelar — amb «La Opinión» com a òrgan periodístic — que donaria pas a la burgesa hegemonia del «fusionisme» que llançà D. Antoni Maura a les altes esferes del govern.

Com deia, un sol número de «La Bocina» bastà perquè «El Violón» no sonàs més. «La Bocina» anunciava: «En el próximo número diremos porque «El Violón» anda encolerizado con las sociedades de crédito», i deixà entendre que donaria a conèixer coses molt personals del seu director, al qual al·ludeix amb ràbia. Pocs dies després, els dies 20 i 21 de març, «La Opinión», «El Demócrata» i «El Isleño» inserien un «co-

municado» firmat per Miguel Bibiloni y Corró, aquest pic amb el nom i llinatges, anunciant que suspenia la publicació de «El Violón» per evitar que «lo que se llama prensa Balear se convierta en un antro de asquerosidades...».

Amb el temps i els desenganys anà refredant el temperament bel·licós de M. Bibiloni. Entrà d'oficial al Govern Civil i degué esser un funcionari molt treballador i formal perquè el feren cap honorari d'Administració Civil i comendador de l'Ordre de Carles III...

Crec que morí solter, o almenys no deixà descendència. Queden els seus escrits, útils per a conèixer la Mallorca del seu temps.

Bernat VIDAL I TOMAS

NOTES

(1) EL VIOLON./Instrument impolítich, desilustrat, tocat a quatre mans y en dos tons/per una colla de músichs aficionats./Tocarà un trino cada semana./Se donarán satisfacciones y tot lo que vulgheu a darrera es cementeri./Administración: Tenda de M. Borràs, carré d'es Call, número 10./S'admet se col·laboració de tots es tocadores/calle no tengan sentit comú./Imprenta de B. Rotger, 4 pàgines.

La fitxa d'aquest setmanari, no figura a «La Prensa Catalana» de Torrents i Tasis.

(2) El Violón, n. 7. pág. 1. S'al·ludeix a Baldomera de Larra, filla del genial escriptor, que amb la seva «Caja de Imposiciones» va fer una fallida autenticament novel·lesca.

(3) Id. n. 6.

(4) La Plaça de les Copinyes, abans de tomar l'Illeta, estava a la part anterior de Cort, tirant cap al Pas d'En Quint i era el centre de reunió dels que negociaven amb les accions de les tals societats. La filoxera ja havia destruït las vinyes de França; no havien de passar molts anys que destruiria les de Mallorca malgrat el treball de la junta de defensa contra la invasió.

(5) Imprenta de Felipe Guasp y Vicens, 1867.

(6) Imprenta Juan Colomar, 1866. No he pogut llegir, per falta de temps, la seva llarga novel·la *Los Explotadores* ni els fragments publicats de la relació d'aldarulls als pobles de Mallorca que acompanyaren la Revolució de Setembre.

Publicació rara que té a la seva biblioteca el meu gran amic Lluís Alemany i Vich.

(7) «El Juez de Paz», periòdic satíric, liberal de oposició. 1 nov. 1868 a gener del 72. Va publicar tres almanacs molt interessants, principalment, pels seus gravats.

(8) Contra l'autor de *Los hombres funestos*, article del qual es féu una tirada a part, es querellaren l'hisendat Mariano de Quintana, el notari Palou i Coll, autor de *La campaña de la Almudaina*, l'economista Josep Rosich i el farmacèutic P. A. Obrador, tots, membres de la Junta Revolucionària. El lul·lista Jeroni Rosselló era el seu advocat. Condemnat pel jutjat inferior, fou absolt per l'Audiència.

(9) No he pogut veure cap exemplar de la primera època de «La Bocina», segons B. Pons impresa per J. Colomar. Miquel dels Sants Oliver a *La literatura en Mallorca*, que dedica un magnífic aigafort a Bibiloni (pág. 175), li atribueix la paternitat de «La Bocina» quan precisament batallava en contra d'ell i «El Juez de Paz».

(10) Antonio Machado: *Los Complementarios*. Ed. Losada, 1957. pag. 78.

(11) «La Bocina»./Semnario humorístico que se propone hacer llorar a unos y reir a otros./Se dan toda clase de satisfacciones y no se admiten desafíos. Imp. de J. Colomar, 4 pág. L'únic número sortí el 13 de març de 1880.

(12) Entre altres coses denigratòries el suposen autor d'una pega teatral el nom de la qual no s'atreveixen a escriure. «Cervantes y Quevedo en su época no vacilarían en estampar con todas sus letras el título de esta obra; ¡Benditos tiempos aquéllos! La corrupción de los presentes no nos permiten hacer lo mismo». («La Bocina», pág. 4).

Ens complau oferir als lectors una col·laboració del nostre bon amic JAUME VIDAL ALCOVER, guanyador del Premi de Poesia «Carles Riba» 1967 en una Nit de Santa Llúcia pròdiga d'èxits per als escriptors insulars. LLUC, tot donant-li l'enhorabona, li vol retre així un cordial i apressat homenatge.

LAWRENCE FERLINGHETTI

per Jaume VIDAL ALCOVER

El meu amic Ritch Miller —un pintor fora de sèrie, que atén, apassionadament, així a la misèria i al sofriment humans, com al remei per donar-hi conhort, sortida i expressió, mitjançant el color i la línia—, una vegada que, damunt el diari, vaig parlar d'ell i de Ferlinghetti, m'envià unes ratlles entusiastes i agraïdes, d'un agraïment tan immerescut, que em ruboritzava: «Es un honor esser esmentat amb Ferlinghetti, és un miracle...» I transcriví uns versos del poeta que parlaven del món i deien que és un bell indret per a néixer, si no t'importa la felicitat, i que, després de tot, ni en el cel canten tostemps.

Jo coneixia Ferlinghetti i algun altre poeta de la *Beat Generation* per notícies escadusseres i antologies publicades a França o a Sudamèrica. Després, un llibre de Pierre Dommergues, publicat en català, em forní unes quantes dades més; Pere Quart —el nostre poeta— em regalà una novella de Jack Kerouac... I vaig fer d'encontrar Ritch Miller. «Hem de parlar d'aquest poeta», li vaig dir. «Es extraordinari!», exclamà ell. «Per mi ha estat quasi un déu...» I m'explicà el sentit de la paraula *beatnik* i de l'arrel *beat*, que fa referència a la beatitud, primer que a la idea de colpeig. Jo li deia que allò era molt poc europeu, tant la beatitud com els cops. I ell que sí, que ja ho sabia: que els beats creien en el deseiximent que predica la filosofia oriental, que no volien saber res de la cultura de l'Occident, tan arbitrària, tan absurda, tan enfitada de prejudicis mantenguts només com a privilegi d'una classe social determinada, de la seva moral negativa... I jo pensava que tenia raó i que, tot plegat, era una pena i, a més, que aquí, a les nostres latituds isolades i ensòpides, no en sabíem res,

de tot això, no res del que passava i passa encara en el món. Perquè si ara cit noms de gent que escriu, desde Manolis Anagnostakis —que és un poeta grec— fins a Salomón de la Selva —que és un poeta, assagista i, fins i tot, mitòleg centroamericà—, i de gent que lluita, tot rodant el món, els coneixem de lluny i, sovint, sabem —quan sabem qualque cosa— tot just què nomen. I això no està bé, perquè diuen que les distàncies s'han acurçades, però jo pens que els països es tanquen cada vegada més dins si mateixos i que llurs regidors tenen por de la cultura i de la intel·ligència —com aquells senyors antics que no volien que els seus criats sabessin llegir ni escriure—, perquè veuen que són encara —la història és vella— les armes de la llibertat.

Lawrence Ferlinghetti és un dels vells de la *Generació Beat*. Va néixer a Nova York, l'any 1920, fill d'emigrats italians. (Kerouac, el pare de la *Generació*, neix el 22 i Ginsberg el 26.) Va poder, tanmateix, estudiar a la Sorbona i es llicencià en Lletres amb una tesi titulada *La història de l'urinari en la poesia moderna*. La seva avior surrealista és evident, i potser no seria difícil mostrar que del surrealisme al *beatnik* el camí no deixa. Els poetes *beat* —i Ferlinghetti no n'és una excepció— prediquen l'amor i la pau. (Els dadaistes de l'any 16 es refugiaven en el *Cabaret Voltaire* de Zurich per defugir la guerra.) Cerquen, d'acord amb la moral budista, de signe teològic, el propi anihilament, que els conduirà a la plenitud de l'ésser. Però per damunt ells ha passat l'existencialisme i sembla que no volen renunciar a cap dels dons que la vida els ofereix: l'amor, la llum, el sol, la total llibertat física... (El seu anihilament seria, doncs, un anihilament per excés.) Es droguen per tal

d'atènyer una espècie de nirvana, masteguen peioto com els indis de Mèxic... Però un d'ells, Ginsberg, assegura que es vol alliberar de la droga en nom, precisament, de la llibertat. Mostren una clara simpatia pels pobles subdesenvolupats, pels grups perseguits o dominats, primitius, elementals: els consideren més rics de vida que els sotmesos a la civilització. Son rousseauians. Però no: són els

bodhisattvas, els ascetes del budisme, quasi uns místics: els beatífics.

Però no cal sinó llegir aquest poema de Lawrence Ferlinghetti —que m'he arriscat a traduir, amb l'ajuda de Francesc Romero Comas— per adornar-nos que toquen, tanmateix, de peus a terra i que, malgrat tot —i quin remei?—, es fan càrrec de la situació moral, social i política de llur país.

IN GOYA'S GREATEST SCENES

En les més grans escenes de Goya ens sembla veure
tota la gent del món
en el moment exacte quan
mereixeren primer el títol de
«humanitat dolent»
Es retorcen sobre el full
en una vertadera fúria
d'adversitat
Amuntegats
gemegant amb infants i baionetes
sota cels de ciment
en un paisatge abstracte d'arbres maleïts
estàtues vinclades ales i morros de rates pinyades
patíbuls llenegadissos
cadàvers i galls carnívors
i tots els bramuladors monstres finals
de la
«imaginació del desastre»
són tan fotudament de veres
que és com si realment existissin encara
I existeixen
Només el paisatge ha canviat
Estan arrengrerats al llarg de les carreteres
turmentats per legionaris
falsos molins de vent i galls esmaperduts
Són la mateixa gent
sols que més lluny de casa seva
en autopistes de cinquanta canals d'ample
sobre un continent concret
espaïat de blanques cartelleres
que il·lustren imbècils il·lusions de felicitat
L'escena mostra més pocs carros
pero més ciutadans mutilats
en pintats automòbils
i amb estranyes matrícules
i motors
que devoren Amèrica

L. FERLINGHETTI

conversa amb:

miquel forteza

Són les set de la tarda. Coment amb En Josep Maria Llompart que el magnetòfon pesa molt. «Ja ho veuràs, no es gravarà. És la primera vegada que el maneig». Travessam la plaça de Cort. Deixam a mà dreta el carrer de Jaume II —el «carrer dels Bastaixos», com diuen els mallorquins vells— i prenim el de Sant Bartomeu. Allà, en el número 17, ens espera don Miquel Forteza, enginyer i escriptor; «mal escriptor i a estones lliures», puntualitzarà ell més tard, en una barreja d'humilitat i d'ironia.

El carrer és tot just al límit de la ciutat alta. Tots els carrers de la part esquerra són estretíssims i escalonats; tots fan la mateixa olor d'humitat, són laberíntics i, en ficar-t'hi, no saps gairebé on sortiràs. El carrer de Sant Bartomeu té quelcom d'estrany; potser sigui la façana posterior del Banc Espanyol de Crèdit i l'edifici feixuc del Banc d'Espanya que li donen aquest aspecte glaçat que contrasta vivament amb el dels carrers que el volten. Més enllà, al carrer de les Monges, una làpida amb lletres de bronze, ens recorda que a una casa d'aquelles va néixer don Marià Aguiló, «patriarca de les nostres lletres».

Pujam a la casa de don Miquel. Ens fa passar. Vénen les presentacions i els mots de compliment. Entram dins una saleta acollidora. Creia trobar llibres pertot arreu. Ni un; diu que els té a l'altra part de la casa. «Hi fa fred, allà». Només, damunt un elegant bufet, dues carpetes farcides de retalls de diaris i revistes, cartes i papers mecanografiats. «Tot això és referent al meu llibre», diu don Miquel amb satisfació.

—«No, no vull que parlem de literatura. Som molt poc literat,

em cregui. Tengui en compte que per mi l'escriure ha estat una cosa secundària. Ni temps he tengut per dedicar-m'hi. Endemés, no fa molt, el senyor Porcel em va fer fer una confessió general; sí, sí, una confessió general. Ni sé on me va dir que l'havien de publicar. I que en va demanar, de coses! No va quedar res sense dir. Sí, una confessió general.

Don Miquel cerca l'article d'En Porcel per dins una de les carpetes. Mentrestant ens parla de coses seves. Li costa pena parlar. S'atura sovint, com si volgués madurar abans el que ha de dir. Després fa un riulla sonora. Va d'un tema a l'altre. Ens conta una anècdota de quan N'Estelrich va esser a Amèrica. Torna riure. Insisteix, no vol

conversar de literatura. Creu més important el seu llibre. Li dic que ja hi arribarem, que també cal, però, conèixer l'obra de l'home poeta i traductor, de tota una època que les generacions joves ignoren.

—*Em cregui, som el menys important de la meua generació. Vostè m'ha anomenat En Pons i Marquès i En Guillem Colom. Doncs bé, tant l'un com l'altre n'hi podran parlar molt més que jo; em donen moltes voltes en el camp literari. No ho posi en dubte. Dissortadament, En Pons no ha publicat quasi res. Si ho fa ara, li diran que està passat de moda. Així i tot, crec que ho hauria de fer. I d'En Colom, ¿què me'n diu? Ja me dirà qui té un vocabulari tan extens i tan ric com el seu, i qui té la*

seva força poètica. Les poesies a la mort del seu fill són realment molt bones. Ells dos tenen cultura i obligació de tenir-ne. Jo sempre he estat un enginyer que ha escrit poesia els finals de setmana.

Li record el seu poema:

Els exilats parlaven una llengua exòtica i sonora,

que modulaven, en un to molt feble,
com si ignominia fossin llurs paraules.

Els exilats parlaven una llengua exòtica i sonora.

—Estic content que li agradi; però aquest poema és una sortida de to. Jo era a Madrid, aleshores. Hagués vist aquell trist espectacle... Gent i més gent amuntegada a les estacions de ferrocarril. Per cert, que la censura no m'ho deixava incloure en el meu llibre «Ressons». Molt em va costar de convèncer-los. ¿Vol dir que creu que quedaria bé posat en música? No ho sé, no ho sé. Ja m'agradaria, ja. Sí, sí, a mi la «nova cançó» em satisfà molt.

Jo no hi estava molt lligat, a «La Nostra Terra». El meu germà Bartomeu, sí. Aquesta revista representa la nostra generació, com abans «Mitjorn» fou la publicació que arplegà l'alè de la generació anterior. No, no cregui que «Mitjorn» no fos una bona revista. Va servir d'enllaç entre les dues generacions... En Ferrà fou el nostre gran mestre. El podem col·locar, sense cap mena de dubte, devora En Costa i N'Alcover; sí, sí, això ho afirm aquí i a qualsevol lloc. Ningú com ell va fer tanta feina ni va donar tanta empenta a les nostres lletres. A Miquel Ferrà li hem d'agrair tot el que hem estat... «La Nostra Terra» era, endemés, una revista oberta. Hi va col·laborar tothom qui va voler. I no era solament literària; tant s'hi publicava el poema més d'avantguarda com un estudi de ciència submarina, posem per exemple. Només de «La Nostra Terra», n'hi ha per fer, no un article, sinó tot un assaig ben llarg... Evidentment que la guerra va esser un mal en tots els

sentits. Si s'esdevengué el silenci per la nostra part, supòs que és de comprendre. Les reunions de ca Na Mercè Massot eren, en aquell temps, l'únic lligam que teníem.

De la meva època d'òperes quasi m'estimaria més no parlar-ne. Va esser una cosa completament impensada. Em vaig sentir gairebé coaccionat a fer-ho; no és que jo tengués cap interès a fer-me lletrista. Ja pot pensar! Els meus amics m'ho deien: «Miquel, en això vas cent anys endarrerit». «Nuredduna», fet sobre un poema de don Miquel Costa, sí, que es va estrenar, quan l'aniversari de Chopin. L'havien de fer a Barcelona, però aleshores estrenaren allà «Canigó» i la cosa no va anar endavant.

Les meves traduccions ja són una altra cosa. Em costaren més i ho vaig fer amb molta més il·lusió. Jo traduïa per arribar a assimilar bé els poetes estrangers. D'aquesta tasca, sempre n'estaré content...

L'escola mallorquina no va acabar, no ha acabat. La mostra és que les generacions que han vingut després l'han seguida i han aconseguit el punt més alt de la seva producció literària

quan més s'han acostat als esquemes de l'Escola. Els «Sonets a Euridice» d'En Jaume Vidal són una cosa prodigiosa; crec que són un dels fruits més importants de l'Escola dins la producció actual. L'Escola mallorquina no va esser mai tancada! Això és una creença molt equivocada. Ara, l'escaló ha estat evident. Hi ha la guerra enmig. ¿Que els joves no l'han seguida mai? Els joves no segueixen, avui en dia, ningú! Estic segur que aquests joves no coneixien tant la poesia estrangera com la coneixíem nosaltres.

Don Miquel segueix explicant. Deixa les paraules amb molts de punts suspensius. Després torna a la idea d'abans o a una altra d'anterior que no havia quedat del tot aclarida. El seu to és desenfadat. I quan critica qualcú, ho fa amb una benevolença que em fa pensar que, més que una crítica, és un elogi. I al contrari, qualque elogi dels seus em sembla una crítica ferotja. Em torna a repetir que ell no en sap, de literatura. De tant en tant, En Llopart em diu qualque mot per aclarir-me alguns conceptes equivocats. Assent quan don Miquel afirmà. Ens anam

per les bardisses. Retornam al cau; tornam fugir. La conversa es fa llarga. A estones, don Miquel em fa aturar el magnetòfon. «Això no pot quedar gravat», diu. Ens conta una altra anècdota. Tots tres reïm.

—No vull més polèmiques. Ja n'he tengut prou aquest hivern. Sí, ja ho sé, que l'edició del meu llibre està esgotada. No, no vull, per ara, una reimpressió; potser quan sigui mort, si la volen... S'hi fixi, tota aquesta carpeta està plena de cartes i d'articles referents al meu llibre dels descendents dels conversos...

Li faig preguntes sobre la qüestió dels jueus. Em contesta i sempre afegeix que tal cosa la deixa ben clara en el llibre. Li dic que no l'he llegit. S'aixeca i me'n du un. Me'l dedica, i, mentre cerca les paraules escaients, em pregunta si jo hi som, a la llista. Ho cerca. «El seu segon llinatge no hi és; això ho sé cert. El primer, veïam, veïam... Sí, aquí és». Després em parla d'uns parents meus.

—Jo no dic que l'aristocràcia estigués contra nosaltres. Miri, a mi sempre m'obriren les portes pertot on vaig anar; tant a les famílies bones com a les altres. Si atac l'aristocràcia en el meu llibre, no és com a tal, sinó com a classe dirigent... No va resoldre el problema quan estava en les seves mans fer-ho. Miri, un vell aristòcrata, assegut aquí mateix on ara seu En Llompart, em deia: «Miquel, qui es cregui a Mallorca que no du sang jueva no sap història».

Seguim conversant sobre el tema. Li explico que les generacions joves no posam esment a si duïm o no sang jueva; l'única cosa que volem jutjar és el fet social d'aquesta diferència. Pens en l'obra de Max Frisch, *Andorra*, on el protagonista arribarà a fer les coses segons la imatge falsa que li han fet prendre dels

jueus; ell es creu jueu. Els habitants del poble veuran i esperaran sempre d'ell les reaccions del jueu-tòpic, quan en realitat el protagonista és un fill del mestre tengut d'una altra dona. Amb unes circumstàncies prou diferents, això és el que ens ha passat aquí. Més prejudicis que raons sòlides.

Don Miquel és incansable. Gairebé m'explica tot el llibre. Ens demana si hem llegit la carta que li envià don Américo Castro. En Josep Maria Llompart la llegeix: «Mi buen amigo: Su libro sobre *Els descendents dels jueus conversos* es... haurien falta muchos adjetivos para calificarlo, todos inadecuados. Es lectura que absorbe por percibirse tras cada página la voz profunda de un largo tiempo injusto, aún más atroz la injusticia por enredarse en sus repliegues tanto las víctimas como sus victimarios. Tal vez no poseamos enfoques estimativos que incluyan el *me* y el *yo*: «me hicieron la infamia que yo mismo me hice». Cada vez es más evidente que la enorme importancia de los españoles judíos iba ligada a su superioridad mental, a su agudeza incisiva y penetrante. Se impusieron por su valía, y en ese imponerse iba incluido el modelar las almas de los dominados por ellos. Si los reyes y los grandes, todavía en el siglo XIV muy entrado, eran educados «a consello de los judíos» (como escribe a su hija Jaime II de Aragón) ¿cómo hubiera podido no acontecer que los judíos cristianizados conservaran su estimación de sí mismos como miembros de una casta? Lo dijo Hernando del Pulgar.

Su libro es simplemente admirable, y no sé de ningún otro que haya hecho oír con más eficacia la voz profunda de la historia, de la viva, no la de los archivos, la de la angustia remansada. (...) Hora sería ya de que España se

de-semitizara (en lo que el semi-tismo tiene de malo), y no se confundiera la religión y el Estado como en Marruecos, Jordania e Israel. La vida pública ha de ser secular y en esto se distingue el Occidente del Oriente. La religión es asunto individual o doméstico y nada más. El anti-semitismo mallorquín es archijudaico. Lo atroz de los españoles es que pasan de esta imbecilidad, a que mar iglesias y asesinar clérigos en arrebatos de ciega animalia; —aunque los animales no procedan así; los estoy calumniando».

De l'Obra Cultural Balear n'hi ha d'altres que el podran informar millor. Me feren el president potser perquè era el més vell. Això és el meu únic mèrit: *esser vell... Hem fet el que hem pogut i seguirem fent de cada dia més. No, no hem estat mai tancats. Allà hi pot entrar el qui vol. Els cursets de mallorquí han estat una de les obres més positives que hem fet. Si no hem fet una revista que pogués servir d'unió entre tots és perquè no ens ha estat possible. Tot d'una que puguem es farà. ¿Si tenim contacte amb els catalans? Ves, molts de l'Omnium Cultural són també de l'Obra Cultural Balear. Es clar, són dues coses completament deslligades, baldament tenguin molts de punts de coincidència...*

Es fa tard. Podriem seguir conversant temps i més temps. Són molts d'anys d'experiència els que don Miquel podria desglosar en coses totes elles d'interès. Recollim el magnetòfon. Don Miquel ens acompanya fins a la porta, explicant encara punts de la nostra conversa. Ens acomiadam. Al carrer, la llum metàl·lica dels fanals lluu sobre el trespol humit. «¿Te pareix que s'haurà gravat?», dic a En Llompart. «Es clar, home». Prenim un taxi.

Francesc de P. BARCELÓ I FORTUNY

Serra mamerra

Canta, ranquejant la veu, el padrí:
*Serra, serra, serrador,
 serrarem aquest tió...*

I el nét, vinga bimbolles de rialles, mentre li
 llenega damunt les cames tortes i esquerpes.
Serra, serra, serrador...

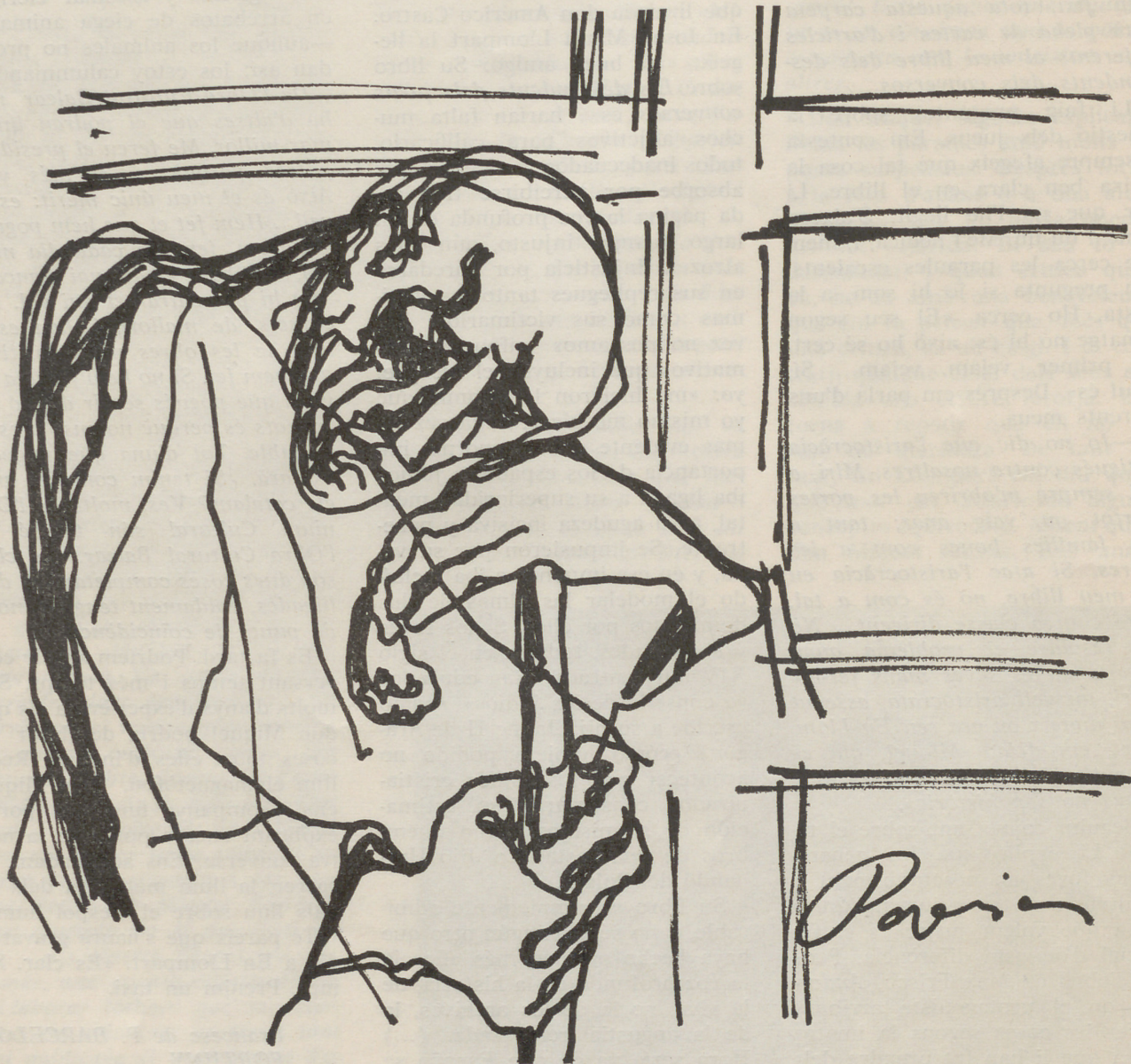
—Ja no puc pus, Toniet.

—Serra, serra, serrador.

—Es padrinet és vell.

—Quan seré gran, em casaré amb Na Sebastiana de sa botiga...

—Ha, ha!

Segueix bavant el vell d'ulls enclotats, la pell
 xuclada, la boca rivetada de peladina.

Serra, serra...

La veu li surt feble com l'alè d'un qui es
 mor, i el nin, tot rialler, amunt i avall de les ca-
 mes del padrí.

—Toni! O Toni! —sa mare el crida—. Fuig
 d'es padrí, t'he dit!

—... o p'entura voldré esser pastor. A sa cos-
 tura hi ha un nin que quan surt se'n va a guar-
 dar ovelles, i totes duen picarols i es picarols fan
 deling-deling, com sa campaneta d'es *santos*.

—Toni, no em treguis sa freixura! Creu, o si no et pegaré una morma! Refotre, de malcriat!

En Toni pega bot de damunt el padrí i estreny a córrer cap al portal de ca seva, on sa mare, esllanguida i negrellona, cànyom arregussat, l'espera amb un braç alt. L'al.lot entra corrent, el cap cot, i la mare encara li resquitlla una orella.

—Mala pècora —exclama el vell per a ell mateix—. Barruda i moltes més coses!

Mentrestant, agafa la cadira de fusta blanca, les falles del seient escambuixades, i l'arrossega una mica més amunt de la voravia, allà on hi ha un balancí de sol, just davant una casa en construcció.

Els picapedrers, un estol de jovençans, canten i diuen bestieses, enfilats pels bastiments.

—Jo ja no servesc per res— sospira el vell, copejant-se els genolls.

* * *

—Es padrí és vell i fa mala olor. Es padrí sempre ha estat un gat i mai no ha tengut a on caure mort. I tu ets un nin maco— havia renyat la mare al nin.

—Ets vell i fas mala olor..., i t'engates— diu En Toniet al padrí, badant molt els seus ulls blaus de moix.

—Ah, ah! Això t'ho ha dit ta mare. Sí, Toniet, jo som tot això; es vells som tot això.

—¿Per què?

—Ah, ah! Perquè sí. Igual que es nins tots són nins. Per res. Perquè ho som.

—Jo no hi voldré tornar, un vell.

Li ho diu amb rancúnia, l'al.lot, que és prim i blanquinós com un fideu.

I, de cop, amolla la mà del padrí amb una revinglada, i fuig cap a una colla d'infants, fent caragols en l'aire amb la cartera d'anar a escola.

—Es meu padrí és vell i fa mala olor.

—Jès! ¿Sentiu aquest beneit què diu? Oh, oh!

El padrí s'acala damunt el gaiato gropellut, mirant com el nét, bullanguer, desapareix amb l'esbard d'aubladells. Després, tentinejant el cos arrugat i esquifit, parteix cap al cafè, com cada matí, a beure la copa de cassalla.

Es que li era mitja vida. Solia partir quan veia que En Toniet més o manco estava enrengat per anar a escola, i així llavors aquest l'aconsigliava, i anaven plegats fins a la plaça. Aquí el nin li donava una besada i seguia el seu camí cap a l'escola, i ell entrava dins el cafè. S'asseia just darrera una finestra, i veia passar gent i cotxes. Tot com a manades, ho veia passar el vell; perquè els seus ulls estaven plens com de boira. Però sentia renous, i a vegades veia dins la copa aquell poblet de per Amèrica on havia gastat tants d'anys, havia tingut amors, i, sobretot, s'oblidava d'aquella mala pècora de nora que, després d'apropriar-se de la caseta i d'un cornaló de terra amb una barraca —tota la seva riquesa—, el barrejava i parlava malament d'ell a N'Antoniet;

i ben segur que, si no fos per no donar que xerrar als veïns, ja l'hauria duit a les *Hermanitas*. I qui sap si allà estaria una mica millor!

* * *

Aquell matí, com molts, un altre vell es va asseure a la seva taula. El patró Pere, vermellós, de popes balderes. Tot d'una es va treure la petaca i, amb els seus dits flonjos, va començar a omplir la pipa, andarivellada del tabac casolà.

La madona del cafè, tot netejant, els va passar la granera ran dels peus, eixancats els del patró Pere, aplegadets els de mestre Antoni. La ràdio giscava alguna cançó de moda.

—Hi hi, ho ho— va provar d'imitar, el patró Pere.

I els ullons entelats de mestre Antoni cobren llustre i el fità amb ira.

De joves ja havien estat amics. Més ben dit, recorrien plegats els cafès, feien copes, parlaven de caça, de pesca, de dones i de trucs. Però mestre Antoni la duia del patró Pere, perquè, tant amb les cartes com amb les dones, sempre guanyava aquest. I ara, de vells, el patró Pere tenia una filla que l'estimava; en canvi ell...

—Un homo hauria de ser més anys nin i més anys vell —va dir el patró Pere, xuclant la pipa—. Aquest món nou!

Mestre Antoni es va bellugar com si de sobte algú l'hagués picat amb una agulla. ¿Per què no s'havia mort abans de prendre el bitllet de tornada? Els primers dies, tothom un casser! «Mon pare estimat». «Padrinet, és com si esti-guèssiu a ca vostra». «Toniet, dona una aferrada p'és coll an es padrí, que ha vengut de molt lluny». Els dos fills se'l disputaven. «Veniu a dinar a ca nostra, avui». «No, amb noltros; aquesta sí que m'és bona!». Després..., no sap si el varen engatar, si li donaren qualche píndola per entabanar-lo, o si aquella nora, tant de xerrar fort i espès, el va desorientar i ja no va saber què feia... Aleshores, l'altre fill el va insultar: «Que vos estopegin es qui en trauren es profit, vell de la guitza! Ja vàreu deixar mu mare amb noltros petits per anar de tres qui n'agafa quatre...».

—¿Destries ets avions, Toni? Ara en passa un. —El patró Pere, a vegades, de tant de mig-riure bavava—. Defora de la Sala hi ha una pissarra. Però jo, d'a prop, no hi veig per llegir-la. Tot ho he de mirar d'enfora, com ets avions.

—Hi ha vells que tenen sa sort de morir d'un atac de gota.

—¿I ara? —es va espantar el patró Pere, deixant anar una glopada flonja de fum.

—Jo només tenia un nét, però ara ja no tenc cap nét.

—Es mort! —va esglaiar-se el patró Pere.

Però mestre Antoni ja era partit, passes curtes i espesses, acalat damunt el bastó —tec-a-tec, tec-a-tec—, més falaguer que mai —tec-a-tec—. I el carrer era llarg i tort i espès de cases —tec-a-tec—. Corria mestre Antoni, i les cases, i les mos-

ques que s'assolellaven per les façanes, inflades de sol, corrien amb ell. Assussuaixí el va envoltar una mena de fum i va caure, i no devia haver corregut gaire, perquè quan va cobrar el coneixement estava mig ajagut damunt la voravia del cafè, envoltat de dones que s'exclamaven, i el patró Pere, una mica esblanqueït.

* * *

Aquell capvespre encara va sortir al carrer, mestre Antoni. Però no va encaçar el sol. Es va asseure en una ombra, el cos arrufadet, el cap i les mans arreplegats damunt el gaiato. Si no hagués estat pel tremolor de les cames, ben bé l'haurien pogut confondre amb un sac o amb un tió; o amb qualsevol altra cosa que no fos un home. Els picapedrers l'insultaren, però ell no va fer menció. Així mateix, dintre seu va borbollar:

Serra, serra, serrador...

I reia i plorava:

*Serrarem aquest tió,
serra, serra...*

L'horabaixa avançava, i el vell seguia immòbil a l'ombra. Un moix miolava ara prop d'ell i per entremig de la casa en construcció el sol s'esmicolava en gleves de sang, i la lluna es perfilava com una miloca amb coa.

Passaven cotxes, carros, bicicletes, cussos, allots que venien d'escola, gent remesa per amunt i per avall, i, de sobte, mestre Antoni, ranquejant enmig de l'aldarull, amb el gaiato de trot —tec-a-tec—, damunt l'asfalt barrejat d'ombres.

L'endemà de matí es va esbombar pel poble que mestre Antoni Xamena havia desaparegut. Algú va dir que el vespre abans creia haver vist com un home arrufat damunt un banc de l'estació del tren, la seva ombra una mica confosa amb la dels datilers; altres asseguraven que l'havien vist prendre un bitllet cap a Ciutat, de bon matí, ple de serena. A ca seva posaren un anunci en el diari, per si qualcú hauria vist un vell així i així deçà.

Però, si en reberen noves, mai no les han dites.

Antònia VICENS

Botiga i forn de Lluc

Els pelegrins hi podran trobar tota classe de comestibles.

Sandvitxos per a excursions, de molt variada manera.

Pa i tota classe de pastes mallorquines; coques amb verdura, ensaimades, etc.

Una especialitat en embotits mallorquins.

BOTIGA I FORN DE LLUC - Tel. 6

Servei de comunicació amb el Santuari de Lluc

PALMA - LLUC Sortida a les 17; arribada a les 18'45 (dies feners)
(Autocar directe) Sortida a les 15; arribada a les 16'45 (dies festius)

LLUC - PALMA Sortida a les 8'20; arribada a les 10 (dies feners)
(Autocar directe) Sortida a les 13; arribada a les 14'30 (dies festius)

PALMA - LLUC Els trens de Palma-Inca de les 9 i de les 15, enllacen amb els
(Tren i autocar) autocars d'Inca-Lluc.

LLUC - INCA
Sortida a les 8'20; arribada a les 9'10
Sortida a les 17; arribada a les 17'50

INCA - LLUC
Sortida a les 10; arribada a les 10'50
Sortida a les 17; arribada a les 18'50

Perfil de Marian Aguiló

Bartomeu Rosselló-Pòrcel, exemple i símbol de la nostra generació sacrificada, podia haver estat, a més del poeta que fou, un crític literari d'extraordinària agudesia. S'ho pagaria aplegar i salvar de l'oblit els papers dispersos que va consagrar a aquest ofici.

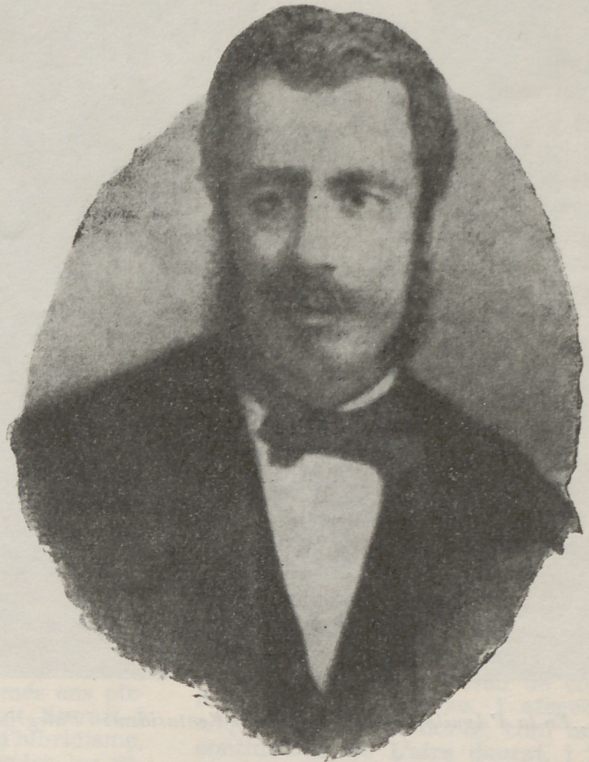
Avui, per exemple, rellegant un article que va escriure En Rosselló fa més de trenta anys, he trobat unes breus al·lusions a Marian Aguiló, que valen per tota l'elogiosa retòrica que, sempre que s'ha escaigut, hem vessat damunt la memòria del mític i gloriós patriarca de les nostres lletres.

El comentari d'En Rosselló gira entorn de Josep Maria Quadrado, i, en comparar el perfil humà i literari d'aquest amb el de Marian Aguiló, apunta algunes suggerències encertadíssimes, que no han perdut, amb el pas del temps, gens ni mica de validesa.

La prosa d'En Quadrado, afirma En Rosselló-Pòrcel, «és dura, encarcarada. Caldria contraposar-la a la de Marian Aguiló. L'admirable agilitat lingüística d'aquest en moments de decadència absoluta del català literari us dona la millor oposició al lèxic i l'estil de Quadrado. Les figures, els rostres, es poden oposar també. Els dos han arribat fins a nosaltres en imatges de vellesa. La cara de Quadrado és seriosa, tancada. En la d'Aguiló és fàcil d'endevinar l'entusiasme i l'alegria». I afegeix més endavant: «Quadrado, a meitat de segle, quan Aguiló començava a treballar en les edicions dels nostres clàssics, encara parlava de lemosín i de nuestro dialecto provincial... Els nostres renaixentistes s'alliberaren del provincianisme escrivint en dialecte provincial. Quadrado, que se'ls mirava amb aires de superioritat, es condemnà a perpetu provincianisme. Totes les tendreses —fins les ineptituds poètiques— de Marian Aguiló, són en Quadrado inflada prosa religiosa».

Aquestes lleugeres precisions, dites com de passada, són prou per a retornar-nos, humanitzada, immediata, la imatge de Marian Aguiló. Un rostre en el qual és fàcil d'endevinar l'entusiasme i l'alegria; una fe que redimeix les pròpies ineptituds; una labor tossuda, abnegada, eficaç; una apassionada presa de consciència; un sentiment de rebel·lunitat enfront de la inèrcia provincial.

El nostre Marian Aguiló va ser, no gens menys, el gran home de la renaixença de la literatura catalana. No hi ha cap dubte que aquesta renaixença venia condicionada per la història mateixa. Era, dins això que ara s'agrafen tant d'anomenar el context socioeco-

La cara de Quadrado és seriosa, tancada...

nòmic, un fet normal i fins i tot indefugible; però Marian Aguiló va ser el seu gran home. Folklorista, filòleg, bibliògraf, editor de textos medievals, propagandista infatigable, dugué a terme una tasca immensa, decisiva en molts aspectes.

Fins aquí tot és prou clar i no hi podem oposar cap mena de reserva. Però és que, a més, va deixar escrita una obra poètica, no exageradament copiosa, però sí amb l'extensió suficient perquè hàgim de refusar la hipòtesi que fos producte d'una activitat ocasional i marginal. I vet ací la qüestió que caldria que ens plantejàssim: ¿va ser En Marian Aguiló, malgrat haver escrit versos, un vertader poeta? ¿Té la seva poesia, considerada amb objectivitat, prescindint de la circumstància que la volta, algun valor?

Fa més de cent anys que el nostre personatge va assolir allò que en diríem la consagració oficial com a poeta. Un text de l'època, amb la seva prosa encarcarada i baldufenca, en dona puntual notícia: «Les [poesies] que presentà [Marian Aguiló] en los Jocs Florals de Barcelona, en lo major nombre, guanyaren joia. En l'any 1864, obtingué la d'honor i

...En la d'Aguiló és fàcil d'endevinar l'entusiasme i l'alegria.

cortesia la que porta per títol **Esperança**, i accèssits **L'aubada**, **Dessort** i **Goig**; i en 1866 guanyà la mateixa joia lo romanç **Això rai** i la viola d'or i argent la composició religiosa **L'enteniment** i **l'amor**. En lo mateix any fou proclamat Mestre en Gai Saber, amb motiu de tenir ja les tres joies que demanen los estatuts del Consistori per poder obtindre aquell desitjat i honrós títol».

Però aquell desitjat i honrós títol, ¿val encara, passat un segle? La veritat és que, deixant de banda un grapat de poemes intensos pel seu dramatisme o commovedors per la seva tendresa elemental, i alguns fragments de prosa plens d'una bellesa molt típica del romanticisme, la lectura del poeta Marian Aguiló és gairebé sempre feixuga i, a estones, depriment. Els homes de l'«Escola mallorquina», molt afectats de fugir per la tangent dels símbols, van retre a Marian Aguiló un culte indiscutit; però, sense voler, evitaven d'anomenar-lo poeta. Li deien més sovint patriarca, i potser s'estimaven més venerar-lo que llegir-lo.

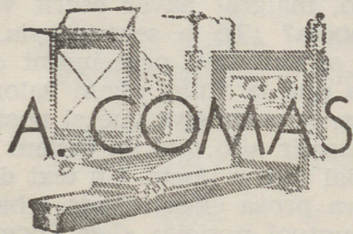
I tanmateix, fins i tot llegit, fins i tot despullat del seu mite, Marian Aguiló conserva un atractiu irresistible: aquella cordialitat humana i immediata, aquella fe, aquell entusiasme alegre i esperançat, de somiador impenitent. I aquestes qualitats bateguen dins la seva mateixa poesia, i arriben a redimir-la de la manca de volada.

Marian Aguiló va ser un gran home doblat de poeta. La seva intenció havia estat d'esser popular, d'escriure per al poble i no per al Consistori dels Jocs Florals. Va aspirar a la senzillesa, i les seves ineptituds poètiques el feren ensopegar sovint amb la vulgaritat. Però sempre hi ha en aquesta poesia quelcom que atreu, que subjuga. I no deixa d'esser emocionant que aquella cançó, **S'estrella de s'auba**, tan divulgada altre temps i avui no del tot oblidada, sigui un poema del nostre gloriós i entranyable Marian Aguiló.

¿Són aquests mèrits suficients per a revalidar el títol de poeta que li concediren solemnement fa un segle? Que cadascú ho jutgi com li llegui. Però allò que no podem dubtar és que Marian Aguiló va guanyar a pols aquell tassó de bon vi que el vell mestre Gonzalo de Berceo demanava, humilment, com a única recompensa.

Josep Maria LLOMPART

Fotogravats

Reproducció de transparències en color
Missió, 61 interior - Tel. 213952 - Palma

Banderins

SALMA

Escuts, insígnies i calcomanies

Eusebi Estada, 150 - 2.^{on} - 1.^a

Telèf. 252633

PALMA DE MALLORCA

ALACIUTAT DELS LLIBRES

Mercè Rodoreda:

JARDÍ VORA EL MAR (*)

El fet que aquesta novel·la apareixi datada «1-17 setembre 1959; desembre 1966» dissipa alguns temors que la seva lectura ens havia despertat. Ignoram si els set anys que separen el començament i l'acabament de *Jardí vora el mar* volen dir la represa d'una obra que havia restat inconclusa o la reelaboració actual d'uns papers escrits de fa temps. Sigui com sigui, la puntualització d'aquesta data (1959) és prou tranquil·litzadora i fa que allò que podíem haver interpretat com a inici d'esgotament, o, si més no, d'amanerament, hagi d'esser entès, ben al contrari, com a procés de creixença i de consolidació.

Dic aquestes coses perquè, encara que pots no sigui massa just, el lector no pot evitar de referir a *La plaça del diamant* tota la producció que Mercè Rodoreda ha pu-

blicat després d'aquesta gran novel·la, esdevinguda clàssica tot just sortida de les premses. Expressant-nos en termes un xic rovellats, podríem assegurar que *La plaça del diamant* assenyalava una fita dins la novel·la catalana. ¿Podem, doncs, sostreure'ns a la temptació de prendre aquesta fita com a mesura i espisar els possibles avenços o retrocessos de la novel·lista respecte d'ella?

Partint d'aquest supòsit, no hi ha dubte que el nivell aconseguit amb *La plaça del diamant* —no superat, però sí mantingut amb prou esforç en *El carrer de les camèlies*— davalla bastants graons a *Jardí vora el mar*. I si no sabéssim que aquesta novel·la, almenys en una primera redacció, va ser escrita un any

abans de *La plaça*, sospitariem que Mercè Rodoreda aspira a «viure de rendes». Hi trobam, en efecte, procediments molt semblants, i, en el fons, els mateixos suports bàsics damunt els quals ha bastit aquelles altres dues novel·les; però usats més feblement, amb menys eficàcia, com si l'autora no s'hi sentís tan a pler i vacil·làs una mica abans de lliurar-s'hi.

Basta observar la figura del narrador, una «ànima de càntir» com ho era la inoblidable Colometa de *La plaça del diamant*, i també, en certa mesura i en un sentit prou diferent, la Cecília d'*El carrer de les camèlies*. Es tracta del vell jardiner d'una casa d'estiueig, encarregat de contar-nos, a través de la seva simplicitat, la seva bonhomia i la seva miqueta de murrieria amantent i delicada, la història dels estadants de la vil·la. Però, així com amb la Cecília, i sobretot amb la Colometa, Mercè Rodoreda encertava a crear dos personatges femenins plens de vigor i de veritat, a *Jardí vora el mar* només ens ofereix un personatge molt literari i tocat com d'una mena d'hibridisme, fins al punt que a vegades les xafarderies que ens confia semblarien més pròpies d'una vella serventa que no pas d'un vell jardiner. Potser Mercè Rodoreda, que amb tanta d'agudesia sap dibuixar els personatges masculins a través de la pròpia feminitat, no se n'ha sabut sortir del tot a l'hora d'identificar-se amb un narrador masculí.

D'altra banda, un dels encisos de *La plaça del diamant* era la visió del període més dramàtic de la nostra història contemporània reflectit dins la pupilla elemental i senzillíssima d'una dona del poble. Es tractava d'una novel·la ben arrelada dins la nostra realitat. En canvi, *Jardí vora el mar* gairebé defuig les fites temporals, i, per tant, qualsevol referència a un context històric. Prescindint d'algunes dades vagament orientadores, ¿on hem de situar aquestes famílies opulentes, sense maldecaps, ensopides i dramàtiques dins el propi benestar, que semblen moure's dins una molt imaginària i molt literària «belle époque»? No hi ha dubte que, més que a la història, pertanyen a la literatura.

Literatura magnífica, tanmateix. Perquè malgrat les reserves apuntades, i sobretot sabent que no és un final d'etapa, sinó el primer tempteig d'unes possibilitats que

després s'han desplegat esponerosament, hem de reconèixer que *Jardí vora el mar* és una novel·la excel·lent, bella —més que res bella— i ben digna d'esser ensaborida amb delectança. Hi ha, per damunt de qualsevol altra virtut, l'estil personalíssim, perfecte, senzill de tan ric i elaborat, que ha assolit l'art de Mercè Rodoreda: un dels més extraordinaris estils narratius de la literatura catalana de qualsevol època.

J. M. LL.

(*) «El Club dels Novel·listes», vol. XLIII. Club Editor, Barcelona, 1967.

Marià Manent:

COM UN NÚVOL LLEUGER (**)

«He tornat a la poesia xinesa com qui torna —després de més de trenta anys— a una terra estimada», diu d'aquest llibre el mateix autor en un pòrtic mesell de confidències delicadíssimes. I afegeix: «Aquest recull és, doncs, com una continuació de *L'aire daurat*, i hi trobareu el mateix to, els mateixos temes, idèntica mescla de la història de l'home amb la història de la natura. Hi ha pruneres florides, la lluna sobre el riu, l'enamorad esmunyint-se al capvespre, la cambra olorosa i trista, l'atzeroler vermell de fruit, la font amagada, el llarg vol tardoral dels ànecs o el bon trepig dels cavalls en la neu nocturna».

Altrament, podem dir nosaltres, hi ha com un íntim i profund connubi entre l'ànima lírica de Marià Manent i l'ànima lírica dels poetes xinesos que ell interpreta. Poques vegades esitaria una tan plena eficàcia en aquesta interpretació com en el cas que venim a comentar.

Marià Manent, poeta tot ell de fibres íntimes, finíssimes, es troba i s'emmiralla en aquests gorgs amables de la lírica xinesa. Lírica que estima el detall gentilíssim, la pinzellada rutilant, el sospir com una cadència, el frec dolcíssim de la natura.

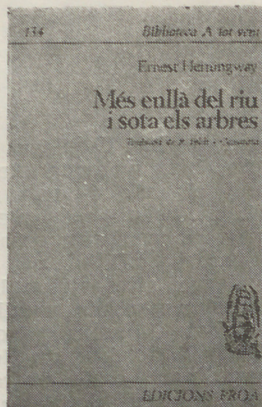
De l'edició, com petita capsula de sàndal —digne i olorós—, en diríem un estoig de petites joies que admiren i es fan estimar.

M. G.

(**) Barcelona, Els Llibres de l'Ossa Menor, vol. 55, 1967.

Ernest Hemingway:

**MÉS ENLLÀ DEL RIU
I SOTA ELS ARBRES (***)**

Ramon Folch i Camarasa, que ha traduït de l'anglès aquesta novel·la d'Ernest Hemingway, diu, en uns mots de presentació, que és un «llibre commovedor i desesperat, en el qual la mort plana com una ombra densa».

L'autor començà aquesta obra a Cuba, la seguí a París i l'acabà a Venècia. Amb motiu de la seva publicació en 1950, la crítica li féu molts de retrets, que Hemingway acceptà. Mort aquest, quatre anys després, en ocasió de publicar-se a París en 1965 una traducció francesa, allavors la crítica girà

l'opinió, ponderant, a França i a Nord-Amèrica, la tècnica prodigiosa i el talent de narrador d'Ernest Hemingway, autor ja amb anterioritat d'*El vell i la mar*, que havia estat unànimement acceptada.

Hemingway figura com un dels autors representatius de tota la nostra època. En aquesta novel·la hi ha com una autobiografia escrita amb punyent encís, on l'amor i la mort juguen un paper de prou categoria, i on la força de la narració i de l'estil subjuguen el lector.

Ramon Folch i Camarasa l'ha anostrada en una versió magistral, ben reeixida.

M. G.

(***) Barcelona, Edicions Proa, 1967; Bibl. A tot vent, núm. 134.

Bar restaurant de Lluc i Hostal de la Font Coberta

Dos llocs pulcres i econòmics al servei dels pelegrins.

Cuina especial espanyola i francesa.

Salons esplèndids on hi són servits amb

PULCRITUD I ECONOMIA TOTA CLASSE DE DINARS, BERENARS, REFRESCS, etc.

També s'hi preparen, si ho demanen, dinars per a EXCURSIONS, berenades, etc.

En un i altre lloc, servei de BAR - Serveis especials per a Noces i Comunions.

NOTA. - Per a grans banquets de nocés, comunions, reunions, etc., convé avisar amb 48 hores d'anticipació.

RESTAURANT DE LLUC - Tel. 9

Fàbrica de Licors

Antoni Morey

LA BORSA DELS LICORS

Sant Josep, 15 - Tel. 69 - Binissalem

Perles de Manacor, S.A.

ALTA FANTASIA - PERLES - JOIERIA

Pl. Pius XII, 9 - Tel. 216548

PALMA DE MALLORCA

Telegrams: PERMASA

Casa Central: Pl. Rector Rubí, 8

Tel. 143 (3 línies)

MANACOR (Mallorca)

ACAMPADA.

LA NOSTRA INTENCIÓ

En aquesta pàgina volem donar acollida a informació i suggerències que condueixin a mantenir viu l'interés que ens duu a conèixer els paisatges i els gèneres de vida de les regions que visitam durant les nostres sortides i excursions. «L'amor i el coneixement de la Natura ensenyen la bellesa del pla diví i ajuden a comprendre el llenguatge de les pedres silencioses i dels rierols remorosos. Importa a tots aprendre a desxifrar el llibre meravellós que el nostre Pare ens ha donat:

I Natura, la vella dida,
agafà l'infant en sos genolls
dient: Heus ací un llibre de contes
que el teu pare ha escrit per a tu.
Vine, marxem junts vers regions
[desconegudes
i desxifrem en el manuscrit de
[Déu
el que encara no ha estat llegit.»

(Longfellow)

(Pròleg de B. P. a la 2.ª edició
de «Eclaireuses»)

Però succeeix que, massa sovint, la gent que surt de la ciutat no arriba a conèixer mai les regions que visita, perquè no sap incorporar-se ni per un moment al racó de terra o al grup humà que te al davant, no pren part en les esperances o les angúnies dels homes d'aquelles regions. Es per això que, a través d'ACAMPADA, pretenem començar un diàleg que ens ensenyi a veure i a analitzar els paisatges i les persones amb un esperit més ampli, més amorós, més humà.

Voldríem ajudar a descobrir la varietat dels paisatges i la minuciosa complexitat de les vides humanes de cada regió, a fi que no ho mireu amb una actitud neutra, de monotonia general, d'avorriment perquè tot vos sembli igual. Intentarem posar a les vostres mans els elements que mar-

quin la manera de sortir de la simple observació per a penetrar, amb esperit receptiu i alerta, dins tot allò que cada regió i país pugui ensenyar-vos.

Si aconseguim que alguns d'aquests elements vos siguin útils, i el vostre pas adquireix un ritme més actiu perquè tot vos penetra més i sentiu una manera nova de conèixer i estimar, creim que haurem complert amb el propòsit d'aquesta pàgina.

Hostes del camp i de la muntanya. — La primera indicació que hem de fer és la de senyalar el compliment d'uns quants preceptes, molt senzills i elementals, que hem de convertir en habituals. Quan sortim al camp, a la muntanya, estam obligats a unes normes de respecte al bosc i als conreus, a les persones, als llocs i a les coses que trobarem a la ruta. Nos amics ens rebran i la Naturalesa ens acollirà, i importa que siguem hostes educats. Siguem amables perquè el nostre pas sigui motiu d'amistat i alegria, i no de molèsties i desordre. Procurem agrair l'acollida mitjançant alguna obra d'ajuda, i que

no quedi de nosaltres altre rastre que aquest: el bon record i les gràcies. D'entre aquestes normes, espigolades de publicacions especialitzades, iniciam la referència amb les següents:

Respectau el camp i el bosc:

— Demanau autorització sempre per a tallar un arbre o un lluc, i apreniu de distingir les espècies rares i les que necessiten molt de temps per a créixer.

— No useu forques, puntals, perxes, etc., que trobeu pels camps i les propietats, sense demanar-ne el permís.

— Respectau el creixement dels arbres, i no els graveu amb inicials.

Si els arbres han de suportar qualche instal·lació, feis sempre les subjeccions amb cordes, mai amb claus.

— Seguiu per damunt els camins i dreceres, i no entreu en els camps de conreu, baldament estiguin sense sembrar.

— Quan hàgiu de passar per un prat, assegura-vos que les vostres passes no malmetin el farratge del bestiar ni els sembrats tendres.

Respectau els llocs:

— Tancau altre pic les barres que us vegeu obligats a obrir.

— Respectau els marges, parets de pedra seca i tanques d'estaques, i no les faceu servir de provisió de llenya i de pedres per als vostres focs.

— No transformeu en un basiot de fang l'entorn de la font.

— Els caminois i els racons del bosc no han d'esser dipòsits de deixalles: sigueu diligents, feis un bon clot i enterrau-les.

Feis especial atenció a les agulles que cauen i poden fer mal als animals que passen o pasturen. Per aquest mateix motiu, tractau de copejar els pots de llauna abans d'enterrar-los, perquè quedin sense arestes tallants i no puguin ferir els morros ni les potes dels animals que graten atrets per l'olor de les deixalles.

Molta atenció al foc:

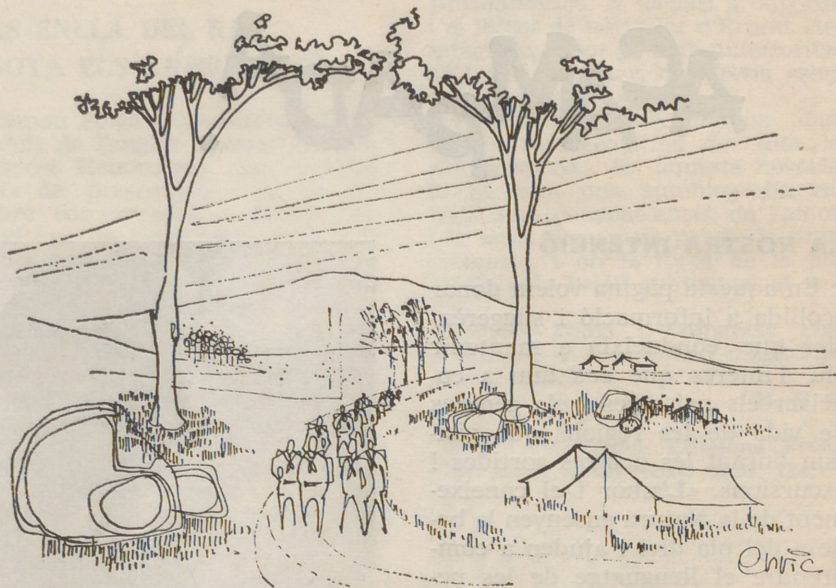
— S'ha de procurar no encendre foc al bosc, i, quan sigui necessari fer-ho, cercau un prat, una clariana, una cruïlla de camins o el costat d'una síquia o safareig, però **MAI DAVALL ELS ARBRES**. Feis net el lloc on l'hàgiu d'encendre, llevant les branques, fulles seques i agulles de pi, agrasant-lo o cobrint-lo de terra humida. El foc el fareu sempre dins un clot de 40 cms. de fondària, que és la mida exigida pel Servei Forestal, i el voltareu d'un rotlo de pedres.

— Fer foc a l'estiu o a la primavera no ocasiona gaire dificultats perquè la llenya és seca i pren fàcilment. A l'hivern, o quan plou, convé que dins la motxila dugueu sempre qualche cosa que serveixi d'esca: teies (que ja no sabem on anar a comprar!), un cotó abeurat d'oli (dins un tubet o una capseta de plàstic...). També resulta molt eficaç que prepareu vosaltres mateixos uns «botifarrons» de parafina: enrotllau un diari i fermau-lo a trossos amb una cordellina, talment com els botifarrons, i, després de mullar-

lo en parafina líquida, deixau-lo eixugar durant 24 hores. Poden bastar-vos per totes les sortides de l'hivern, i, tallats, anau-los usant d'un en un.

— Una vegada apagat el foc amb aigua, i ben segurs que no queden brases, cobriu el clot amb terra humida —la mateixa que havieu tret—, retornau-hi tot allò que havieu agranat, i deixau-ho com si res no hagués alterat la vida del lloc. No oblideu de tornar la llenya sobrerera allà on l'havieu recollida.

Josep M.ª MAGRINYA

Electrofil

AISLANTS - CONDUCTORS - TERMOELECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

rosa dels VENTS

D'EIVISSA

Pujar a la plaça de la Catedral d'Eivissa, després d'un temps sense anar-hi, et fa adonar dels canvis que ací es produeixen. Des del Mirador o des del veí baluard, es veuen cada vegada més esteses les taques blanques de les barriades que es formen als voltants de Vila, com la del Puig d'En Valls, i de les aglomeracions turístiques, com la de Talamanca i l'Illa Plana. Arreu del camp, des de Sant Rafael i Jesús fins a Sant Jordi, és més densa l'edificació, i veus créixer les últimes construccions a la ciutat i avançar a poc a poc les gran obres del nou Passeig Marítim i la seva urbanització. Davant aquest passeig penses, una vegada més, que serà molt millor estar-s'hi i contemplar des d'allí la ciutat i el port que no mirar des de la ciutat la zona guanyada en part a la mar i als aiguamolls.

Però és a les reformes que es fan als edificis de la mateixa plaça de la Catedral que ara ens hem de referir; reformes, adaptacions i restauracions que tenen un considerable volum i que estan molt lligades a un aspecte tan important del petit món cultural eivissenc com és el dels museus. Hi ha, doncs, al costat del caire històric i artístic de les obres i de l'aire més nou —en realitat, més vell— que prendrà tot el paratge, la qüestió d'una instal·lació revolucionària de les col·leccions arqueològiques insulars i de les altres col·leccions que s'hi afegiran. Tot el conjunt s'organitzarà com un sol «Museu d'Eivissa».

Els treballs, realment importants i amb uns plans ben estructurats, ja fa temps que s'han començat, i, sota la conscienciosa

direcció de l'arquitecte Sr. Alomar, avancen amb mesura, com han d'avançar aquestes coses —que, a més, necessiten contínues subvencions—.

El primer edifici restaurat ha estat la noble Cúria, amb la seva interessant porta gòtica —que era antigament una finestra— i els arcs que s'han posat al descobert. Aquesta construcció i una altra de veïna, ara incorporades a l'ambiciosa organització museística, inclouran les seccions històrica i d'art modern. Devora, sobre els fonaments que subsistien, s'ha alçat una torre, blanc fantasma de les que hi havia en la closa de murades anteriors a les actuals. Sembla que encara se n'alçarà alguna altra, d'acord amb les dades que Antoni Costa exposà al seu llibre **La triple muralla de la Ibiza àrabe**.

El Museu arqueològic que fins ara hem conegut és a l'altra banda del Mirador. Està format per una capella gòtica i per l'antiga casa municipal, i està molt desfigurada. Continuarà essent un museu, però d'art antic. Les restes arqueològiques del passat eivissenc es distribuïran entre dues altres construccions: la immediata casamata del baluard de Santa Tecla —on ja està llest el pati, amb l'escala que cal baixar per a l'ingrés— i el nou museu, ben allunyat, que s'ha edificat, amb independència de les obres que el Sr. Alomar dirigeix a la part superior de Dalt Vila, al peu del Puig des Molins. Sembla que la Direcció General de Belles Arts s'hauria d'haver lluit més, artísticament, en aquesta considerable fàbrica; però la bellesa no ha presidit la seva arquitectura ni, potser encara menys, les seves condicions urbanístiques. L'edifici ha constituït el tardà remat d'una obra que la guerra va interrompre; es reformà l'estil del projecte, que d'egipci o cartaginès ha passat a una mena de fador neoclàssica, sense arribar a les tendències arquitectòniques actuals, que, a més de ser d'avui, haurien encaixat millor enmig del funcionalisme eivissenc. Sigui el que es vulgui, l'edifici formarà un conjunt amb la veïna necròpolis púnica i guardarà molts dels importants objec-

tes que s'hi han trobat; la part fonamental de la nostra riquesa arqueològica serà exhibida sense amuntegaments a l'esmentat museu de Santa Tecla, que ens sembla un encert, tant per les obres d'adaptació com pel lloc que ocupa. Aquest bastió, amb nom evocador de dependències feudals, s'alça al nivell de l'absida de la Catedral, «com el Pelió sobreposat a l'Ossa», segons digué Quadrado amb hipèrbole entre barroca i romàntica. El puig Ossa és l'inferior baluard de Santa Llúcia. El que duu el nom de la santa patrona de Tarragona, domina un bellíssim paisatge, amb una obertura de molts més graus que el que es veu des del Mirador.

Entre el vell museu i el que se soterrarà a la murada, hi ha la part més antiga i bella de la Catedral, és a dir, la torre i l'absida. Aquesta fou molt afectada per les reformes del començament del s. XVIII. La torre, però, resta gairebé intacta; només alguns petits detalls l'enlletgeixen. Quan s'hauran corregit i s'haurà demolit el mur que, recolzant-se en la torre i llevant-li visibilitat, tanca ara el baluard, el sever campanar ogival es mostrarà amb la seva prestància primera. No fa gaire, s'han aconseguit les subvencions per a l'obra.

I ens queda l'últim edifici que caldrà consolidar i restaurar, una mica més avall de la plaça. Es el més bell casal de Dalt Vila, d'estil entre gòtic català i mediterrani eivissenc, i fou a la primeria de la família Laudes. S'hi ha d'instalar la secció etnològica del nostre museu, que és tan necessària i ha de completar, amb el temps, el ben projectat conjunt.

M. V.

DE MENORCA

Benvolguts amics de «LLUC»:

M'heu donat una bella alegria demanant-me que us obri un petit portell per on Menorca pugui guaitar a la vostra revista. Immediatament he recordat com a l'estiu de 1966 ens vam arreplegar —al Santuari de Lluc, precisament— una cinquantena de persones de tots els països catalans convocats per l'amic Antoni Ferrer.

Les Publicacions de l'Abadia de Montserrat us ofereixen

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA

QUADERNS QUINZENALS
PER A PENSAR I SENTIR
AMB L'ESGLÉSIA
DEL POSTCONCILI

Per primera vegada, tota la documentació d'interés eclesial és publicada en la nostra llengua d'una manera sistemàtica i periòdica.

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA us farà arribar amb tota seguretat i garantia les encíclics, missatges, discursos, allocucions i homilies del Papa, les instruccions dels Organismes postconciliars, els decrets de les Congregacions romanes, i, encara, una selecció d'altres textos interessants, oficials o oficiosos, tals com pastorals de bisbes, comunicats de les conferències episcopals, conclusions de congressos, declaracions d'altres jerarquies eclesiàstiques, articles de teòlegs eminents, etc.

32 p. de text útil, 17 x 24 cm.

Subscripció anual (22 números): 275 ptes.

Subscripció semestral: 150 ptes.

(estranger: 325 i 200)

Els subscriptors rebran sense cap recàrrec els números extraordinaris.

Adreçau les vostres subscripcions a

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA - MONTSERRAT (Barcelona)

UNA REVISTA PER A SACERDOTS I LAICS

QUE NOMÉS TENEN TEMPS DE LLEGIR-NE UNA

No puc determinar del tot quin va ser l'abast de les ponències —totes elles d'alt interès— que es van desenrotllar dins un marc de germanor i, si m'és permès de parlar d'una manera ben personal, crec que la cosa més important va ser el redescobriment d'un tros de la Mediterrània. No estic tractant de jugar amb el tòpic, el fet palès va ser que en converses al marge de les ponències cadascú de nosaltres va anar coneixent trets fins aleshores malconeguts del país de cada company d'estada. Erem pocs, no cal dir, però vam refermar llaços que sovint s'afluïxen per unes causes que els illencs coneixem prou bé, i valgui la redundància: estam massa aïllats.

I no ens enganem: el nostre aïllament el patim ben sovint dins el mateix país de cadascú; és per això que he vist amb alegria com Menorca pot comptar amb un raconet en aquesta renovellada revista «LLUC» i voldria —amb més fe que saber— que les meves aportacions servissin per a un major apropament entre menorquins i mallorquins —que bona falta ens fa— i un lligam cultural de les illes més properes en la cosa físico-geogràfica. Potser l'aspiració és massa voluminosa però crec que no és inabastable.

Ben cordialment

Andreu MURILLO TUDURI

Maria Lluïsa Serra ha mort

Un esdeveniment trist per a Menorca, i fora Menorca, ha estat la desaparició de la Srta. Maria Lluïsa Serra Belabre, persona estimada i culta que ens ha deixat en el moment que s'havia de començar a recollir el fruit d'una vida dedicada a la investigació històrica i arqueològica de Menorca. Quasi de sobte va córrer la notícia de l'esfondrament de la seva salut i seguidament la de la seva mort el dia 19 de novembre prop-passat. Va treballar fins el dia abans de morir, malgrat el dolor que l'oprimia. La seva tasca queda inconclusa, però el seu amor a Menorca deixa un camí i una base de feina de la qual no sabem qui recollirà la torxa. El seu treball com

a Directora de la Casa de Cultura de Maó es palesa en l'organització de la biblioteca, el Museu i moltes altres activitats culturals realitzades dintre d'aquell fogar del saber. L'arqueologia menorquina li és deutora d'interessantíssims descobriments i estudis de l'Edat del Bronze i de les basíliques bizantines a Menorca. A hores d'ara no se sap com resta la seva aportació a un projecte d'Història de Menorca en el qual col·laborava amb notables aportacions inèdites referents a l'Edat Mitjana i al tan discutit segle XVIII menorquí. Un dels darrers esforços de la Srta. Serra va ser el d'aconseguir i organitzar el X Congrés Nacional d'Arqueologia, desenvolupat fa uns mesos en un marc tan escaient en la cosa prehistòrica com és l'illa de Menorca i en el que hi va fer un primeríssim paper. Ara, al cel sia.

Un interessant número de «Revista de Menorca»

«Revista de Menorca», òrgan de l'Ateneu de Maó, (1 semestre de 1967, darrer número aparegut a l'hora d'escriure aquestes retxes) presenta un treball de Jordi Carbonell, qui, a través de més de cinquanta pàgines profusament documentades ens ofereix l'article **L'obra literària de Joan Ramis i Ramis**, que és una magnífica aportació vers el coneixement de la nostra literatura dins una època en la qual s'havia dit de la nostra llengua que havia esdevingut «llengua provincial muerta para la república de las letras». No és la primera vegada que Jordi Carbonell tracta dels escriptors i lingüistes menorquins dels segles XVIII i XIX. Tampoc és la primera vegada que ens parla d'ells (el primer descobridor, com remarca Carbonell en el seu article, fou l'historiògraf menorquí Francesc Hernández Sanz), però ens manca l'estudi acurat, part del qual se'ns ha ofert i que ben segur ha de pal·liar l'absència dels prerenaixentistes menorquins a les antologies de la Literatura Catalana.

«L'illa de Menorca», de Jordi Baulies

Encara que la notícia dugui uns mesos de retard, cal remarcar

l'aparició del tercer i darrer tom del llibre de Jordi Baulies **L'illa de Menorca**, element reeixit a les totes per al coneixement de la Balear Menor. Jordi Baulies, advocat i llicenciat en Polítiques, antic secretari de l'Ajuntament de Ciutadella i avui resident a Terrassa, ha conclòs la presentació de la seva obra. Pel març de 1967 l'Editorial Barcino va posar a la venda el darrer tom de la més completa geografia de Menorca. Tot junt, més de cinc-cents pàgines molt acurades en contingut i presentació. Baulies ha desenvolupat una tasca completa, un estudi actualitzat del fet geogràfic menorquí en totes les dimensions i un recull de tota una bibliografia fins ara dispersa.

També ens veuen de tort

Menorca no sempre és copsada tal com és. Això passa a tothom. No fa massa, un conegut diari de Barcelona ha publicat uns articles referents a un viatge a Menorca d'un conegut escriptor mallorquí, el qual per causes que hom pot gosar qualificar de judicis apresats, juntament amb notables encerts descriptius presenta visions totalment gratuïtes quant a la personalitat dels menorquins.

Jocs Florals a Ciutadella

El Círcol Artístic de Ciutadella té convocats els seus II Jocs Florals en els quals la nostra llengua té un lloc, no tot el desitjable. S'hi admeten treballs en poesia i prosa. Per a més informació demanau-la a Círcol Artístic, Pça. Generalísimo Franco, Ciutadella.

Col·laboracions en català al diari «Menorca»

El diari «MENORCA» que sovint fa ús del lema «diari de tots els menorquins», d'un temps ençà està obert a les col·laboracions en la nostra llengua. Aquest fet estimable és una petita mostra del recobriment —molt migrat encara— dels menorquins, envers la cultura autòctona.

A. M.

DE MALLORCA

■ Potser el bo i millor de la vida cultural mallorquina del passat estiu es concentrà a la vila de Campos amb la sèrie de conferèn-

cies que hi donaren pel mes d'agost alguns poetes i escriptors. Blai Bonet hi parlà sobre el tema **Crònica secreta de la pintura sense forma municipal**, el dia 2; Bartomeu Fiol sobre **Societat i coneixements socials**, el dia 9; Josep M. Llompart sobre **Bartomeu Roselló-Pòrcel, iniciador de la poesia mallorquina contemporània**, el dia 17; Nicolau Llaneras sobre **Cultura i personalitat**, el dia 23; i Joan Veny sobre **Aspectes de la nostra llengua a través de la Geografia Lingüística**, el dia 30.

Varen ser un esplet de conferències que despertaren ressò en la premsa diària de l'Illa, i deixaren un impacte de la més bona llei.

■ També Sóller va ser el marc d'una festa cultural que tingué lloc amb motiu de la diada patronal de Sant Bartomeu el 24 d'agost passat: volgué celebrar el centenari del poema **Los tarongers de Sóller** de Josep Lluís Pons i Gallarza dedicant una làpida al seu autor, amb parlaments del batle don Joan Bauçà, i dels poetes Guillem Colom i Joan Pons i Marquès.

■ El Centre d'Art i Cultura de Felanitx ha volgut celebrar el XXV aniversari de la seva fundació amb uns Jocs Florals que han fet vertader honor al prestigi de l'entitat i de la ciutat que representa. Varen tenir lloc la nit del diumenge dia 1 d'octubre, a l'aire lliure, tenint per marc i escenari la plaça amb l'escala monumental de la seva esvelta i airosa església parroquial. Hi pronuncià un discurs el Mantenedor de la festa, Josep Melià, i hi guanyà la flor natural el poeta Blai Bonet. També hi foren premiats els poetes Baltasar Coll, Antoni Seguí Bennàssar, Joan Manresa i l'historiador mossèn Pere Xamena.

■ La Ciutat de Mallorca s'ha posat, aquesta vegada, a l'altura que li correspon amb l'erecció i inauguració del monument a Ramon Llull, estàtua en bronze, de l'escultor Horaci Eguía, que dissortadament no mereix els nostres elogis. La dedicatòria és tota redactada en la nostra llengua, i a l'acte d'inauguració, que tingué lloc el 18 d'octu-

bre, hi assistiren les primeres autoritats militars, civils i religioses, pronunciant-hi parlaments el rector de l'Escola Lul·lista mossèn Sebastià Garcias Palou i el Batle don Màxim Alomar. La banda municipal hi interpretà, juntament amb l'himne nacional d'Espanya, el nostre popular i entranyable de **La Balanguera**; com també, juntament amb la bandera nacional hi onejava la senyera de l'antic regne de Mallorca.

■ Conferències de prehistòria: n'han donades, entre altres, Bartomeu Enseñat a Lluçmajor, el 12 d'octubre passat, sobre l'home prehistòric d'aquesta localitat; i Guillem Rosselló Bordoy a Lloseta el 21 de novembre, sobre aspectes de la vida de l'home a Mallorca fa quatre mil anys.

■ El saber arqueològic de les nostres Illes està de dol amb la mort de Maria Lluïsa Serra i Belabre, a Menorca; dona que tant ha prestigiat amb la seva diligència i profunds coneixements la cultura de la nostra terra.

■ L'anyal commemoració del traspàs de Miquel Costa i Llobera va tenir lloc a Formentor el diumenge 21 d'octubre amb una missa solemne que oficià el P. Gaspar Munar, M.SS.CC. i sermó a càrrec del mateix. Al peu del monument del poeta hi llegiren algunes de les seves millors composicions els poetes Guillem Colom, Miquel Gayà, Josep M. Llompart, Antoni Seguí i el senyor Francesc Bonín. El professor Hr. Mayer hi llegí una versió alemanya de **Cala gentil**, i l'agrupació coral «Cantors de la Vall», de Sóller, amenitzà l'acte amb la interpretació d'una sèrie de cançons mallorquines.

■ Tot Campanet ha celebrat el IX aniversari de la mort del seu insigne poeta mossèn Llorenç Ribera amb actes religiosos i literaris, el diumenge dia 15 d'octubre. Al peu del monument hi foren dipositades corones de flors i llegides les seves millors poesies, i hi pronunciaren parlaments don Antoni Colom i el periodista i escriptor Gabriel Fuster Mayans.

■ Un caire més íntim, però selecte i molt distingit, caracteritzà la commemoració del XX aniversari

de la mort de Miquel Ferrà que els seus amics i familiars li dedicaren el diumenge 19 de novembre a l'església de Son Roca, amb una missa que oficià mossèn Martí Cifre, i lectura d'algunes de les seves millors poesies a càrrec dels poetes Miquel Gayà, Guillem Colom i Joan Pons i Marquès. La festa fou presidida per la viuda del poeta, senyora Germaine Pujolà, la seva germana Catalina, i els seus familiars Anna Vda. de B. Ferrà, Margarida Ferrà, Tomàs Capllonch i els seus fills.

■ En el III certamen de representació teatral mallorquina organitzat pel Club «Vinces» de la parròquia de Sant Alonso, ha estat llorejada amb el primer premi l'agrupació «Nostra Terra» de Son Espanyolet per la representació de **La cançó del mar** del nostre malaguanyat Gabriel Cortès. Els premis individuals d'interpretació foren atorgats a Alfons Simó, Josep Jofre, Miquel Moll i Antònia Cañellas.

■ L'Aula de Novella ha obert enguany les seves sessions a la Casa Regional Catalana amb una conferència de Jaume Vidal Alcover, que tingué lloc el 14 de novembre i parlà sobre la novella realista amb profundes disquisicions sobre els novel·listes mallorquins Gabriel Maura, Miquel dels S. Oliver i mossèn Salvador Gal·més.

■ Pau Noguera (a. En Pau Cerral), el famós glosador de Sóller, farà cent anys que morí el 9 de febrer d'enguany. Sembla que la seva ciutat natal vol celebrar el seu centenari.

■ Haile Selassie, Negus d'Abissínia, en la seva visita a Mallorca anà a Lluc el 27 de novembre darrer. L'escolania honorà la seva presència cantant a la Verge una Salve en la nostra llengua. Cantar en la nostra llengua davant una majestat reial és un fet que volem destacar en aquest notícia-ri. L'eufonia del nostre vernacle ha servit, aquesta vegada, per cantar al diví Rei dels reis davant un humà rei de reis.

El Negus demanà, després, d'esser fotografiat amb els Blauets, emparant en els seus braços el més petit de tots.

■ Joan Triadú parlà a l'Aula de Novella el 28 de novembre sobre **La novel·la catalana de post-guerra**, amb referències per als mallorquins Llorenç Villalonga, Blai Bonet i Baltasar Porcel.

El presentà En Josep M. Llompart.

DE BARCELONA

La notícia d'aquesta nova època de «LLUC» ha caigut molt bé aquí. A Barcelona, «cor de Catalunya», tot allò que doni testimoni de la genuïna personalitat de les Illes és ben rebut i estimulat. Aquí hi resideix un bon grapat d'illencs, vinculats uns per sempre i altres formant-se a la Universitat. Per a tots era necessària aquesta publicació i esperam que doni compte exacte i puntual de tots els problemes, realitzacions i esperances del nostre país. S'ha donat un pas endavant molt important, però mentre no tinguem més premsa periòdica en la nostra llengua no estarem satisfets.

Reflexionant-hi des de Barcelona, coincideix aquesta nova època amb una sèrie de circumstàncies que no podem oblidar. Coincideix amb una expectativa de plantejament per part del governants de la problemàtica de les cultures minoritàries; amb una inquietud demostrada pels mallorquins més responsables després d'un any de desequilibri turístic-econòmic, encara persistent; amb una generació d'intel·lectuals mallorquins que entra dins la maduresa de la vida i vol prendre consciència activa dels problemes, i una altra de jove que empeny cridant cap al demà immediat; coincideix amb un cicle històric que realitza una civilització tècnica, dinàmica i progressiva, en tot cas irreversible.

Un treball que he començat sobre el nombre de publicacions periòdiques del Principat que es venen a les Illes patentitza que existeix un marcat interès per tot allò que és català. Això m'evitarà, dins aquesta corresponsalia mensual, donar notícies del dia, sempre fugitives. Des d'aquí intentaré incitar sobre els fets i fenòmens més importants que puguin

interessar d'alguna manera els illencs. Crec que segons quines solucions als problemes que Mallorca té per resoldre s'haurien de cercar a Barcelona, encara que sols fossin solucions morals.

A Barcelona, que no s'ha de confondre amb la resta de Catalunya, s'ha posat de moda, fins i tot amb alguns públics exàmens de consciència, l'ésser catalanista, encara que sembli paradoxal. En són protagonistes, d'aquesta moda, certs grups de la burgesia, aquells que dins totes les conjuntures s'autodefineixen en raó d'allò que més pot salvaguardar els seus sagrats interessos. Però difícilment la teoria correspon amb la realitat del fet. Barcelona té avui les més importants editorials en llengua castellana. Organitza els més importants festivals i congressos. A més del seu pes específic com a nucli d'una regió econòmica de gran importància, Barcelona té temps de dedicar-se a la cultura, i tots sabem que és la primera ciutat cultural de la Península. Però aquesta dedicació és incoherent. Es una vella qüestió: els interessos d'una part de la burgesia no s'avenen amb els generals del país. Examinem-ho a través d'una manifestació important, en la qual participen elements econòmics i culturals: els premis literaris.

Grups catalans financien els més importants premis —econòmicament— de la llengua castellana. ¿I els escriptors catalans, que escriuen en català i son les arrels del poble? Aquests escriptors s'han de conformar amb uns premis que no tenen el ressò dels altres. ¿Què significa ésser catalanista per a aquesta gent que s'autodefineix com a tal, i alhora ajuda els escriptors d'una altre cultura? L'home català no té res contra la llengua castellana, però li sap greu que tots aquests que ara urgentment s'han declarat catalanistes no vulguin ser conseqüents amb les seves paraules. L'Editorial Destino, al mateix temps d'editar una revista que insistentment declara ser la primera defensora de la Cultura Catalana, financia el premi més prestigiós de la llengua castellana. L'Editorial Planeta, en-

cara que creada i aixecada per un andalús, és una empresa catalana per molts de motius. Això no ha passat desapercebut al propietari, que —i per altres causes que més endavant explicaré— ha creat un premi de dues-centes mil pesetes per a l'obra de narració catalana més important de l'any. Tots sabem que l'import dels premis Planeta i Destino a la millor novel·la castellana és d'un milió dues-centes mil pesetes. Quantes contradiccions internes que no es poden justificar com una actitud tàctica o possibilista! Tal vegada tot quedí reduït a la vella fórmula que diu que el negoci és el negoci.

Els signes dels temps no son com els d'abans. Per qualche motiu deia que ara és moda declarar-se catalanista. Comença a haver-hi un temor entre els empresaris en llengua castellana, causat per un fet palpable: cada dia es llegeix més en català i les estadístiques demostren que el nombre de lectors és superior al d'abans de la guerra. (Aquest fenomen es dona sobretot dins la joventut que no la va viure, i per tant no està polititzada). Significa això que de cada dia es llegeix menys en castellà. El dia que la cultura es normalitzi, algunes d'aquestes editorials hauran de canviar de criteri. Quan les editorials que publiquen exclusivament en català vulguin coordinar i planificar una acció conjunta i a llarg termini, el mercat dels llibres canviarà. Ni si els premis en llengua castellana estiguessin a l'altura del Nòbel —econòmicament, és clar— no podria evitar-se la transmutació, suposat que els altres elements normalitzadors de la cultura actuassin eficaçment.

Els premis en llengua catalana més importants es concedeixen la nit de Santa Llúcia. Està bé que hi hagi uns estímuls per als escriptors, uns mitjans de propaganda cara al públic; però el que no voldríem és que aquests premis participassin de la carrera absurda que han emprès els en llengua castellana. L'escriptor català, que té la virtut de l'heroïcitat, no necessita els premis. La seva vocació ha de passar per molts d'obstacles —no estrictament li-

teraris molt d'ells— que no tenen els qui escriuen dins una cultura normalitzada. En comptes de gastar diners en aquests afers, tal vegada seria millor pensar la manera

d'estimular la formació d'organitzacions socials, finançar institucions culturals per a la investigació, ajudar a la publicació de llibres, crear fundacions per a estu-

dis especialitzats i d'intercanvi entre els Països Catalans. Això seria el millor premi i la millor acció cara al poble i al futur.

Hesperus

DAES

CONFECCIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358
PALMA DE MALLORCA

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10
Davant la Diputació — PALMA

CERERIA BARCELO

Ciris litúrgics per a la Santa Missa i
Exposició del Santíssim

C. dels Oms, 116 — Palma de Mallorca

FILLA DE SEBASTIA FALCONER

MAGATZEM DE CORDERIA
ESPARDENYERIA

Sindicat, 66 - Tel. 222067 - Palma

FAIXES REINA

Josep Tous Ferrer, 1 — Tel. 216033

PALMA DE MALLORCA

Secció Popular

TRES GERMANS PEREROSOS

(*Rondaia Mallorquina d'En Jordi d'es Racó*)

Això era un pare que tenia tres fills. Cau malalt, se posa a punt de morir, i crida es notari per fer testament.

Compareix es notari, i li diu:

—¡Veiam com voleu es testament!

—Ja le hi diré, diu es malalt. No tenc més que un ase i tres fills, i vui que s'animalet sia d'es més pererós, perquè ha de creure i pensar que ho són una cosa grossa, i vui que s'aclassesca quin ho és més.

Se morí aquell homonet, Déu l'haja perdonat i tots es morts, amèn; però cap d'es tres fills se bategà gens per aclarir lo de s'hereuatge.

Es batle a la fi hi compareix, i else diu:

—¿Que estau per bistis? ¿Vòstron pare vos fa hereus, i tendreu tanta de patxorra que no vos cuidareu de veure què és lo que vos toca? ¡Veiam es testament què diu!

No hi hagué altre remei que treure-le-hi.

Com es batle el va haver llegit, s'exclamà:

—¡Sí que vos coneixia de prop vòstron pare! No res, hem de fer ses proves de quin és es més pererós de tots tres.

Se gira an es major i li enfloca aquesta:

—Veiam tu quines proves dónes de sa teva peresa. M'engana que estigues gens apurat de donar-ne moltes!

—¡Foi! diu aquell; ¿i ara he d'anar a treure coses passades?

—¡I de pressa! diu es batle, si no vols jeure dins sa presó, anit.

Com ell sentí de presó, mudà de cantet, i se va treure aquesta:

—Idò ha de creure i pensar i pensar i creure, senyor Batle, que un dia em cau un caliu de foc dins sa sabata, i si no el me treuen, me cremava tot, de peresa d'espolsar-lo-me.

—¡Besti, més que bestil! diu es batle. Sa teua ventura va esser jo no esser-hi. Si jo hi som, no ho hauria consentit que el te traguessen, an es caliu, per veure fins allà on arribava sa teua toixarrudesa.

—¡Hala, tu! diu an es segon; ¡veiam quines proves has fetes de pererós!

—¿I també me posarà a sa presó, si no bad boca?

—I de pressa! diu es batle. I si t'hi pos una vegada, el dimoni que és el dimoni no te traurà. I ¿què t'has figurat, gran marxando?

—No res, idò, diu aquell; ja diré qualche cosa. Idò, senyor Batle, ha de pensar i creure i creure i pensar que un dia vaig caure de des-

gràcia dins mar, i just llavò m'abraonà una peresa tan feresta, que no tenia delit de moure peu ni cama, ni de fer res per sortir-ne. Tanta sort que passà justament una barca; es mariners me veren, i me varen treure.

—Sa teua sort, diu es batle, fonc jo no esser-hi, dins sa barca; perque no ho hauria consentit que et tocassen si jo hagués reparat que tu no feies res per salvar-te!

—I ¿què vol que li diga, senyor Batle? diu aquell.

—No importa que digues res pus, no, diu es batle, per veure que éts pererós assegurat.

Se gira an es darrer, i li diu:

—¡Hala tu! ¡veiam quines fantasies has fetes com a pererós! ¡Veiam si encara resultarà que ho éts més que ets altres dos germans, i si el te faràs teu, a s'ase!

—Senyor Batle, diu es darrer; que em pos dins sa presó, que faça lo que vulga! que m'afluix de s'ase, per no haver de parlar.

Aquí es batle s'exclama:

—No hi ha remei, tu éts més pererós; teu és s'ase!

I s'ase va esser d'es germà darrer.

I si no són morts, són vius; i si no són vius, són morts; i al cel mos vegem tots plegats.

COVERBOS MALLORQUINS DE VUITANTA ANYS ENRERA

(*De «L'Ignorància»*)

Aquí teniu un nou sistema per entrar vi dins Ciutat, sense pagar dret de portes, i lo que és més sense perill de que es vi faci regalim p'en terra. Es inventat d'un pagès llucmajorer.

A sa porta de Sant Antoni:

—Germà, a on anau amb aquest bòtil de vi?

—Foi! a dins Ciutat.

—Heu de pagar catorze cèntims per entrar-lo.

—Vós em deveu prendre per un altre: jo ja el som pagat a ses Enramades.

—No importa: lo que vos dic heu de pagar.

—I si no...

—Si no, no l'entrareu.

Es pagès roman una estona consirós, i llavò s'exclama:

—¿Que no l'entraré, deis? Ara ho vorem. Lo que s'ha d'empenyorar, que se vengà. No el pagaré jo dos pics!

I amb això se posa es bòtil an es cap, i... glec, glec, glec... fins que n'hi ha gota.

Es punxa roman sense paraula; mentre que aquell aigoder, torcant-se es morros amb sa mà-nega de sa camisa, travessa es pont, girantse darrera, i marmulant:

—Ai, sí? Ja em vendràs darrera amb un pa calent!

EL ROMANÇ DE BLANCA-FLOR

(Variant d'Eivissa, recollida per Mn. Isidor Macabich)

A la finestra daurada
estava Na Blanca-Flor,
sa mare la pentinava
amb una pinteta d'or.
Sa padrina li aclaria
els cabells de dos en dos,

sa tia els hi acordellava
amb un floc de nou colors.

Són germà se la mirava
amb aquells uis de traïdor:

—Si no fosses ma germana,
mos casariem els dos.

La prengué per les mans blanques,
la dugué a Sant Salvador.

En ser a prendre aigua beneïta
li cauen tres anells d'or.

Les donzelles que hi havia
tramudaren de color;

mossènyer diguent la missa
hi va perdre sa lliçó,

per dir *Dominus vobiscum*
va dir: —Si la tengués jo!

Es sacristà va respondre:

—Més valdria que fos jo,
perque capellans ni frares
no han de mester res d'això.

ARGENTERIA D'ESTILS DIFERENTS,
ORFEBRERIA ARTÍSTICA,
ESPECIALITAT EN OBRES D'ART
RELIGIOS

JOIERIA CODA
DE

LLUIS CODA

I CIA.

BROSSA Y JAUME II

TEL. 212517

PALMA DE MALLORCA

**GALLETES QUELY
I CAN GUIXA**

NOMÉS FABRIQUEN QUALITAT

Corderia

Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

HEUS AQUI EL NOVÍSSIM DISSENY

D' AIGUA LAVANDA PUIG

Esvelt, harmònic,
funcional...

L'hem creat pensant en la
forma més agradable
per a les vostres mans.

Tanca per un sistema
revolucionari que és
un prodigi de senzillesa.

Aigua Lavanda Puig
Qualitat de sempre
i presentació d'avui

120
milions
d'homes, en més
de 50 països,
usen els famosos
productes Floïd

A tot el món, l'home elegant acut als millors productes, tant per al seu plaer com per la bona impressió que vol donar d'home impecable. FLOÏD, tan conegut arreu pel seu acreditat After-Shave, el massatge ideal per a després d'afaitar-se, ha creat, també, la millor serie existent de perfumeria per a l'home. La seva base científica i la bondat dels millors components naturals són garantia de la qualitat dels productes FLOÏD.

En les seves dues sèries:
Internacional
i Luxe.

Floïd a Europa:

ALEMANYA - ÀUSTRIA - BÈLGICA - ESPANYA - FINLÀNDIA
FRANÇA - GRAN BRETANYA - GRÈCIA - HOLANDA - ITÀLIA
NORUEGA - PORTUGAL - SUECIA - SUÏSSA

Floïd

after-shave lotion
foam after-shave spray
electric pre-shave lotion
electric pre-shave spray
foam shaving-cream spray

hair tonic lotion
hair-fix & spray
cologne for men
deodorant-spray
toilet-soap

